

**Sasin-teny ho an'ny Tatitra momba ny zon'olombelona maneran-tany
tamin'ny taona 2006**

(Araka ny nambaran-dRtoa Condoleezza Rice dia tsara ambina kokoa
ny zon'olombelona ankehitriny.)

Ny 6 Martsa 2007 dia navoakan'ny Birao misahana ny demokrasia,
ny zon'olombelona manerana izao tontolo izao tamin'ny taona
2006. Indro etsy ambany ny sasin-teny ho an'izany tatitra izany,
izay nosoniavin'ny Sekreteram-panjakana, Rtoa Condoleezza Rice.

(Miantomboka ny lahatsoratra)

Tatitry ny Departemantam-panjakana momba ny zon'olombelona
manerana izao tontolo izao - 2006

Navoakan'ny Birao misahana ny demokrasia, ny zon'olombelona ary
ny asa.

Faha-06 Martsa 2007

Sasin-teny

Lehilahy sy vehivavy maneran-tany no mitaky fahalahana bebe
kokoa eo amin'ny fiainany andavanandro sy eo amin'ny tontolo
politika, ary mangataka ny hananganana rafitra demokratika isan-
karazany. Ny kendren'izy ireo amin'izany dia ilay ambaran'ny
Filoha Bush hoe « ireo fangatahana tsy azo iadiam-barotra satria
mifamatotra amin'ny hasin'ny olombelona ».

Nisy ireo mahery fo tsy nihemotra na inona nitranga, sady
nahasahy nampitsikafona ireo lalàna mikasika ny zon'olombelona,
mba hiarovana ny zo ananan'ireo vitsy an'isa ara-poko sy ara-
pivavahana, ny mpiasa sy ny vehivavy, ary ny hampiatoana ny
fanondranana olona an-tsokosoko. Ny tanjon'izy ireo tamin'izany
dia ny fifantohana amin'ny fananganana fikambanana sivily
matanjaka, ny fametrahana fifidianana marina sy malalaka ary ny
fametrahana demokrasia tompon'andraikitra miorina amin'ny
fanjakana tan-dalàna.

Mifofotra tsy an-kiato ireo tia tanindrazana ireo, ka mitombo
hatrany ny zava-bitany. Tato anatin'ny taona nifandimby tokoa
izay dia neparitaka tany anivon'ireo firenena an-dalam-
pandrosoana ny fahalahana, rava avokoa ireo fitondrana jadona
kominista, ary maro ny firenena demokratika niforona. Tsara
kokoa noho ny hatrizay ny fiarovana ireo zo hita ao anatin'ny
Fanambarana Maneran-tany ny Zon'olombelona, ary mitombo isa ny
firenena ampiharana izany.

Mbola mitohy hatrany izany ezaka manan-kasina izany, saingy sady tsy tontosa hatramin'ny farany izy io no manam-pahavalo tsy azo nivalozana. Araka ny nanampoizana azy mantsy dia miezaka mafy ireo matahotra ny fiorenan'ny demokrasia mba hanohitra ireo miezaka sy mifofotra ho an'ny fanavaozana. Tamin'ny taon-dasa ohatra dia nisy ny ezaka fampitahorana an-kolaka sy fanindritsindriana ireo mpiaro ny zon'olombelona sy ireo avy amin'ny fikambanana sivily, ary nisy ny niezaka ny hanelingelina na hisakana tsotra izao ny asa tanterahin'ireto farany. Misy ireo lalàna mitanila izy nampiasaina ho fitaovam-piadiana politika hanoherana izay rehetra manana fomba fijery mahaleo tena. Nisy ihany koa ny fiezahana hanapim-bava izay mikomy, amin'ny alàlan'ny fomba mifanohitra amin'ny lalàna.

Isaky ny miatrika sakana ireo fikambanana tsy miankina sy fikambanana hafa mpiaro ny zon'olombelona, dia ny fahalalahana sy ny demokrasia no mibaby ny vokany. Tsy maintsy ataon'ny firenena demokratika naneran-tany izay hiarovana ireo vondrona mpiaro izany demokrasia sy ny zon'olombelona izany. Izany ankehitriny no manjary iray amin'ireo iraka voalohany indrindra ifantohan'ny diplomasiyanay, ary mino izahay fa ity Tatitra isantaona avoakan'ny Departemantam-panjakana momba ny zon'olombelona ity (2006) dia hanampy amin'ny fanamafisana orina izany ezaka izany. Ao anatin'izay fomba fijery izay no anolorako etoana ity tatitra ity ho an'ny Kongresy ao Etazonia.

Condoleezza Rice
Sekreteram-panjakana

(Mifarana ny lahatsoratra)

(Navoakan'ny Birao misahana ny fandaharana fampahalalam-baovao iraisam-pirenena ao anatin'ny Departemantam-panjakana. Tranon-kala: <http://usinfo.state.gov/fr/>)

**Fampidirana ny Tatitra momba ny zon'olombelona maneran-tany
tamin'ny taona 2006**

(Hita ato amin'ity tatitrity ny Departemantam-panjakana ity ny fandalinana lalina ny zava-misy isaky ny firenena.) (7090)

Ity tatitra manaraka ity, izay navoaky ny Departemantam-panjakana ho fantatry ny besinimaro ny 6 Martsa 2007 teo, dia mamariparitra ny zava-bitan'ny fitondrana manerana izao tontolo izao mba ho fampiharana ny zavatra nekeny hontontosaina eo amin'ny sehatra iraisam-pirenena mikasika ny zon'olombelona.

(Manomboka ny lahatsoratra)

Departemantam-panjakana

Tatitra momba ny zon'olombelona maneran-tany tamin'ny taona 2006, navoakan'ny Birao misahana ny demokrasia, ny zon'olombelona ary ny asa.

Faha-6 Martsa 2007

Fampidirana

Ity tatitra ity dia mamariparitra ireo ezaka notontosain'ireo fitondrana samihafa mba hanatanterahana ny fanekena iraisam-pirenena nataony mikasika ny zon'olombelona. Ireo zo fototra ireo, izay voaresaka ao amin'ny Fanambarana Maneran-tany ny Zon'olombelona ho an'ny Firenena Mikambana, dia maneho ireo nambaran'ny Filoha Bush fa « fangatahana tsy azo iadiam-barotra satria mifandraika amin'ny hasin'ny maha-olombelona. » Ary araka ny nambaran'ny Sekreteram-panjakana Condoleezza Rice, dia tsy ho tanteraka ao anatin'ny indray mipi-maso tsy akory ireo tena fampanantenana fototra ao anatin'ny Fanambarana Maneran-tany ho an'ny Firenena Mikambana. Na izany aza anefa dia asa maika izany ka tsy azo ahemotra ho amin'ny aorianana ny fanatanterahana azy.

Io Fanambarana Maneran-tany io dia manainga « ny isambatan'olona sy ny fikambana tsirairay ao anivon'ny fiaraha-monina (...) mba hanabe voho ny fanajana ireo zo sy fahalalahana ireo ary hiantoka, amin'ny alàlan'ny fandraisana fepetra tsikelikely isam-pirenena sy eo amin'ny sehatra iraisam-pirenena, ny fanekena sy ny fampiharana ny fiainana ireo zo ireo maneran-tany amin'ny fomba hita maso».

Ho an'i Etazonia manokana dia tsy mba ataony an-tsirambina mihitsy ireo zavatra nekeny ho fampivelarana ny zon'olombelona. Manaiky izahay fa amin'ny fotoana andrafetanay ity tatitra ity

dia mbola mba misy ny mametra-panontaniana mikasika ny antontam-baovao momba anay sy momba ireo fepetra noraisinay ho setrin'ireo asa fampihorohoroana nihatra taminay. Hotohizan'i Etazonia hatrany ny famaliana amin'ny fomba mazava ireo fanahiana ambaran'ireo firenena hafa, amin'ny fo sy saina madio, indrindra amin'ny alàlan'ny tatitra alefa tsy tapaka, arak'ireo zavatra nekenay tany anatin'ireo fifanekena momba ny zon'olombelona. Tapa-kevitra ihany koa izahay ny hitondra fanatsarana tsy tapaka. Tato anatin'ny dimy taona dia nahitana fivoarana lehibe ireo lalàna, fitsipika ary fomba fiasa mifandraika amin'ny fitànanana am-ponja, ny fikarakarana ary fitsarana ireo voampanga ho nanao asa fampihorohoroana. Tsy tonga lafatra tsy akory ny rafitra demokratika momba ny fitondrana ampiharinay, saingy rafitra tompon'andraikitra izy io: ahitana fikambanana sivily matanjaka, mpampahalala vaovao malalaka sy mavitrika, fahefana telo mahaleo tena avy amin'ny fitondrana ary fanjakana tan-dalàna tsara orina, samy miasa ho mpanitsy ny diso.

Ireto tatitra manaraka mikasika ny fomba fiasa momba ny zon'olombelona isaky ny firenena ireto - izay nasain'ny Kongresy novokarin'ny Departemantam-panjakana - dia singa fototra iorenan'ireo ezaka natoan'i Etazonia ho fampiroboroboana ny zon'olombelona manerana izao tontolo izao. Hatramin'izay telopolo taona nampiasiana ireto tatitra ireto izay, dia efa im-betsaka izy ireto no nampiasaina ho fanombanana ny fandrosoana vita sy ny fanamby mbola miandry, na teto an-toerana na tany ivelany. Efa nampiasaina ihany koa ireto tatitra ireto ho fanorenana ny fiaraha-miasa eo amin'ny fitondrana, fikambanana sy olon-tsotra maro samihafa, izay mikatsaka ny fampiatoana ny fampijaliana sy hanamafy ny fahaiza-manaon'ireo firenena eo amin'ny fiarovana ny zo fototra ananan'ny rehetra.

Ireto tatitra ireto dia ahitana fanombanana ny firenena tsirairay ho an'ny taona 2006. Samy manana ny mampiavaka azy ny tatitra tsirairay. Na izany aza anefa dia misy ihany ny zavatra itovian'ny rehetra, izay ambara manaraka eto ary arahin'ny ohatra manokana isaky ny firenena. Marihana anefa fa santionany ihany ireo ohatra voatanisa manaraka eto.

Misy fironana ho amin'ny tsaratsara kokoa, saingy eo ihany ny olana lehibe mbola mitranga

Raha jerena ankapobeny ilay tatitra dia hita fa tamin'ny taona 2006 dia lehilahy sy vehivavy maro manerana izao tontolo izao no nanohy ny ezaka ho fampanajana ny zony sy hahatonga ny fitondrana eo aminy ho vonona hihaino azy, mba ho afaka maneho

ny heviny izy ireo ary mba ho fantatra ny safidiny, ary mba hahazoana antoka fa samy mahazo tombony ao ambanin'ny lalàna mitovy sy ny fahamarinana ny rehetra. Teo ihany koa ny fahatsapana fa nanomboka tonga saina bebe kokoa ny besinimaro fa ny demokrasia no endrika fitondrana afaka mamenno amin'ny fomba tsara indrindra ny zavatra ilain'ny olom-pirenena momba ny hasina maha-olombelona, ny fahalalahana ary ny fitoviana. Tsy azo lavina fa fandrosoana mankany amin'ny tsaratsara kokoa ireo, saingy hita ato anatin'ireto tatitra ireto koa fa mbola maro ny olana saro-bahana:

Voalohany indrindra, ny fandrosoana tontosa teo amin'ny sehatry ny zon'olombelona sy ny demokrasia dia sady sarotra tanterahina no sarotra kolokoloina haharitra. Misy ny firenena hita fa nandroso teo amin'io sehatra io, misy ny tsy nihetsika tamin'ny toerana nisy azy, ary misy koa ireo niverin-dàlana indray.

Araka ny hita ato amin'ireto ohatra samihafa manaraka ireto, ny fandrosoana vitan'ny firenena dia misy fahasamihafana lehibe araka ny antony maro manan-danja toy ny halalin'ny firotsahan'ny fitondrana, ny fahaiza-manao ara-drafitra, ny habetsaky ny kolikoly ary ny fahavitrihan'ny fikambanana sivily.

Tamin'ny volana Janoary 2006 no nandray ny fitondrana tao anatin'ny fifidianana demokratika ny antoko Parti de l'unité du **Liberia**, tarihin-dRtoa Ellen Johnson-Sirleaf, vehivavy Filoham-pirenena Afrikana voalohany - ka nisolo ny fitondrana tetezamita izay nitondra hatramin'ny taona 2003 niafaran'ilay ady an-trano nandrava zavata tao anatin'ny 14 taona. Nandray fepetra manan-danja ny fitondrana hamenoana ny banga teo amin'ny sehatry ny zon'olombelona, indrindra tamin'ny alàlan'ny fiaraha-miasa tamin'ny mpiara-miombon'antoka iraisam-pirenena mba hamerenana amin'ny laoniny ny fahefan'ny fitsarana any an-toerana sy hananganana Sampanan'ny Fitondrana izay ho afaka hiantoka fa banana mpisolovava avy hatrany izay vahoaka teratany madinika ka matrika fitsarana. Misy ireo tompon'andraki-panjakana ambony nesorin'ny Filoha tamin'ny toerany noho ny kolikoly. Efa nanomboka nandray ny fanambaran'ny vavolombeloha ihany koa ny Komisiona misahana ny Marina sy ny Fampihavanana, izay najoro tamin'ny taona 2005 mba hanao fanadihadiana momba ny fanitsakitsahana ny zon'olombelona sy ny heloka an'ady nitranga nandritra ny disadisa. Na dia teo aza ireo ezaka ireo dia mbola maro ireo fanamby miandry an'i Liberia eo amin'ny sehatry ny zon'olombelona, indrindra ny mbola faharefoan'ny fitsarana, ny kolikoly sy ny mpiasam-panjakana tsimatinamanota sasany, ny herisetra mianjady amin'ny vehivavy sy ny fahantrana lalina izay miteraka fampiasana zaza tsy ampy taona.

Tany **Indonésie**, dia nihena be hatrany ny isan'ny olona novonoin'ny tafika sy ny polisy nandritra ny taona, tany amin'ireo faritra ahitana korontana politika. Nahatratra efatra amby dimam-polo ny fifidianana, izay hita fa nalalaka sy aradrariny ny ankamaroany, natao tany amin'ireo faritany, fari-piadiciana, distrika sy fivondronana isan-karazany. Ohatra tamin'izany ny tany amin'ny faritany Aceh tamin'ny volana Desambra, ka nahalany ho governora ny mpitarika mpikomy iray teo aloha. Tamin'ny ankapobeny dia nihena ny herisetra arapivavahana teo amin'ny kaominina samihafa, saingy mbola nitohy kosa izany tany amin'ny faritra hafa. Tsy vitan'ny fitondrana sy ny fitsarana ny niatrika ireo habibiana sy fanitsakitsahana ny zon'olombelona niseho tany Indonésie sy tany Timor Oriental.

Tany **Maroc**, dia hita nisongadina ny fihatsaran'ny tontolon'ny zon'olombelona, na dia nisy ihany aza ny olana. Natomboky ny fitondrana ny fanarenana ireo fanitsakitsahana ny zon'olombelona nitranga taloha, ka nisy ny onitra notsinjarain'ny Filan-kevitry ny Mpanolo-tsaina momba ny Zon'olombelona, ho an'ireo olontsotra niharan'ny fisamborana, ny famonoana ary fampijaliana teo anelanelan'ny taona 1956 sy 1999. Tamin'ny volana Martsa dia navoakan'ny fitondrana ny lalàna mandrara ny fampijaliana ny gadra, na dia mbola misy tatitra ihany aza milaza fa nisy mpitandro filaminana nahavita heloka toa izany. Na dia teo aza ny fandrarana maro samihafa dia nisy adihevitra lehibe teo amin'ny besinimaro sy teo amin'ny mpampahalala vaovao, mikasika ny fahalalahany asa fanaovan-gazety sy fahalalahany fanehoan-kevitra. Tao anatin'ny taona dia nisy ny sazy nomen'ny fitondrana ho an'ny mpanao gazety nampangaina ho nandika ny fandrarana momba ny fahalalahany fanehoan-kevitra sy ny fahalalahany asa fanaovan-gazety, ary mpanao gazety maro no nanao sivana ny tenany. Mbola miteraka ahiahy ihany ny fanondranana olona an-tsokosoko - indrindra ireo aondrana hivarotena - sy ny fampiasana zaza tsy ampy taona. Na izany aza dia navitrika kokoa ny fitondrana sy ny fikambanana sivily tamin'ny fiatrehana ireo olana ireo.

Sambany ny **Republika Demokratikan'i Congo** no nanao fifidianana filoham-pirenena sy fifidianana solombavam-bahoaka tao anatin'ny 45 taona mahery, ka nifarana teo ny vanim-potoana tetezamita naharitra telo taona taorian'ny ady an-trano. Nankatoavina ny lalàm-panoreenna vaovao. Mbola marefo ihany anefa ny zava-misy eo amin'ny tontolon'ny zon'olombelona. Ankoatry ny disaisa izay tsy mety maty any amin'ny ilany atsinanan'ny firenena. Tany amin'io faritra io mantsy dia mbola zara raha nahitana solotenam-panjakana ka dia mbola nanohy nanao habibiana ny

mpikomy mitam-piadiana. Na ny mpitandro filaminana avy amin'ny fitondrana aza dia mba nanao habibiana ihany koa nanerna ny firenena, nefà tsy mba nisy voasazy.

Tany **Haiti**, dia nasehon'ny mponina ny fahavononany hiroso ho amin'ny demokrasia, tamin'ny fandraisany anjara tamin'ny fifidianana in-telo nisesy tamin'ny taona 2006. Teratany maherin'ny 3,5 tapitriza no nisoratra anarana hifidy ary ampahany maro tamin'izany, neverina fa nahatratra 70 isanjaton'ny mahery no nandray anjara tamin'ny fifidianana filoham-pirenena sy fifidianana solombavam-bahoaka voalohany tamin'ny volana Febroary 2006. Taorian'ny vanim-potoan'ny fifidianana izay nilamina tamin'ny ankabobeny ary tsy nahita herisetra, dia ny Filoha René Préval no lanin'ny mpifidy, izay nifidy solombavam-bahoaka niisa 129 ihany koa. Tamin'ny volana Desambra kosa no tontosa tany Haiti ny fifidianana ben'ny tanàna voalohany alohan'ny fametrahana tanteraka ny fahefana tandalàna, indrindra ho famerenana amin'ny laoniny indray ny fomba fiasa ara-dalàna ao anivon'ny fitsarana sy fanohizana ny fanofanana ho an'ny polisy nasionaly any an-toerana sy ny fanaraha-maso ny mpikambana ao anatiny.

Tany **Ukraine**, dia nitohy hatrany ny fiovana tsara nisongadina teo amin'ny tontolon'ny zon'olombelona taorian'ilay nantsoina hoe révolution orange. Ny fifidianana loholona tamin'ny volana Martsa 2006 no fifidianana nalalaka indrindra hatramin'ny nahazoan'ity firenena ity fahaleovan-tena, 15 taona lasa izay. Nitohy ny fandrosoana hita teo amin'ny fahalalahany'ny fanaovan-gazety, ny fahalalahany'ny fivondronana ary ny fampivelarana ireo fikambanana sivily. Na dia teo aza anefa ireo dingana vita ireo dia mbola maro ny olana saro-bahana, indrindra ny kolikoly eo anivon'ny tompon'andraiki-panjakana amin'ny ankabobeny.

Na dia nahitana fihatsarana nisongadina aza ny zava-nisy momba ny zon'olombelona tany **Kirghizstan**, taorian'ny fifindrana ho amin'ny fitondrana voafidy tamin'ny fomba demokratika tamin'ny taona 2005, dia nisy ny fihetsiketsehana an-dàlam-be nefà tampilaminana tamin'ny taona 2006, izay nanosika ny fitondrana, tao anatin'ny herinandro, hikoropaka hametraka fanavaozana ny lalàm-panorenana ahafahana mametraka fomba mahomby hisakanana izay mety ho fanararaotam-pahefana sy hery hifandanja amin'ny fitondrana. Tamin'ny faran'ny volana Desambra anefa, dia nisy ny lalàm-panorenana hafa nankatoavin'ny parlementa, izay nanafoana ny ankamaroan'ireo rafitra nahitana fifandanjan-kery io. Nisy ihany koa ny fiampangana ny fitondrana ho nanelingelina fikambanana tsy miankina (ONG) sasany izay nahazo famatsiam-bola avy tany ivelany.

Na dia teo aza ny fanambaran'ny Filoha Musharraf ny fahavononany hiroso amin'ny famindram-pahefana amin'ny fomba demokratika sy ny fametrahana ny « modération éclairée », dia hita fa tsy mbola ampy ny ezaka vita teo amin'ny zon'olombelona tany **Pakistan**. Mbola nitohy ihany ny sakantsakana samihafa teo amin'ny fahalalahany fivezivezena, ny fanehoan-kevitra, ny fikambanana ary ny fivavahana. Mbola nitohy ihany ny fanjavonan'ny mpikatroka sy mpikambana ao amin'ny antoko mpanohitra tany amin'ny faritany, indrindra tany amin'ireo faritany tena mikorontana sy ahitana fikomiana anatiny. Mbola nisy ihany ny famonoana olona tsy ara-dalàna nataon'ny mpitandro filaminana. Mbola mihanaka ny fisamborana tsy misy porofo sy ny fampijaliana voafonja. Mba nisy ihany anefa ny lafitsarany, toy ny nanoloran'ny Antenimieram-pirenena lalàna holaniana tamin'ny volana Desambra - izay nankatoavin'ny Filoha Musharraf taty aoriana - momba ny fiarovana ny vehivavy. Sambany izany tao anatin'ny telopolo taona no nisy fitondrana pakistanais nahavita nandrava ireo lalàna nanitsakitsaka ny zon'ny vehivavy. Io lalàna vaovao io dia manova ireo andàlana mahakasika ny fanolanana sy ny fijangajangana voalazan'ny didy hitsivolani Hudoood tamin'ny taona 1979, ka mamindra ny heloka momba ny fanolanana tsy hotsarain'ny fitsarana ara-pivavahana (Sharia) intsony, fa hanjary ho andraikitry ny fitsarana ady heloka bevava any Pakistan. Io fehezan-dalàna io ihany koa dia manafoana ny fepetra milaza fa tsy maintsy manana vavolombelona lehilahy efatra ilay niharam-boina vao afaka mametraka fitoriana.

Na dia tontosa tany **Égypte** aza ny fifidianana filoham-pirenena voalohany nahitana antoko politika maro nandray anjara tamin'ny taona 2005, dia nisy ihany ny fangatahan'ny vahoaka tamin'ny taona 2006 mba hanamafisana orina ny demokrasia sy fandraisana andraikitra. Hentitra hatrany anefa ny fomba namalian'ny fitondrana ny fangatahana toa izany. Ny fitànanana am-ponja hatrany ny mpilatsaka ho filoham-pirenena teo aloha Ayman Nour dia niteraka fanahiana lehibe momba ny ho tohin'ny fanavaozana politika sy ny demokrasia any an-toerana. Ho tohin'ny zavanitrange nanomboka tamin'ny taona 2005, dia nosamborin'ny fitondrana sy hohazoniny am-ponja, matetika nandritra ny herinandro maro, ny mpikatroka an-jatony avy amin'ilay antoko politika voarara, saingy nomena fandeferana, nantsoina hoe *Frères Musulmans*. Mpitsara ambony niisa roa no voasambotra tamin'ny volana Febroary noho ny nanaovany antso am-pahibemaso ny fahaleovan-tenan'ny fitsarana. Nosamborin'ny polisy ejyptiana sy nohazoniny am-ponja ny mpikatotra Maherin'ny 500 avy nandray anjara tamin'ny fihetsiketsehana ho fangatahana ny fahaleovan-

tenan'ny fitsarana. Tetsy an-kilany kosa dia nisy ihany koa ny tatintra momba ny fampijaliana feno habibiana nataon'ny mpitandro filaminana. Nisy ihany koa ny olona maromaro nifampita vaovao tamin'ny alàlan'ny Internet (bloggeur) izay nosamborin'ny fitondrana, nohazoniny am-ponja ary nokapohiny.

Tany **Kazakhstan**, dia nosakanan'ny fitondrana ny hetsiky ny antoko mpanohitra, tamin'ny alàlan'ny fitakiana volabe ho an'ny fisoratana anarana sy ny fisakanana na fandavana ny fisoratana anaran'ny antoko politika sasany. Rehefa nitambatra ireo antoko politika mpanohana ny fitondrana dia vao mainka nihamafy ny herin'ny antoko Otan notarihin'ny Filoha Nazarbayev, hany ka tsy afaka naneho hevitra firy ny ireo antoko mpanohitra nanana hevitra hafa na naniry hitaky fanavaozana. Nisy koa ny fanelingelenana nataon'ny fitondrana tamin'ny antoko politika mpanohitra, tamin'ny alàlan'ny fiampangana misy ambadika politika sy ny sakantsakana ho an'ny fahalalahana hivory. Nisy ny lalàna napetrahy hanefena ny fahalalahana'ny fanaovan-gazety ary nohelingeleniny ihany koa ireo ONG.

Tany **Russie** dia nitohy ireo ezaka hampivangongoana ny fahefana ao Kremlin, ka nisy ny fanavaozana ny lalàm-pifidianana sy ny fampiharana lalàna vaovao momba ny antoko politika, ka manome fahefana lehibe ny fitondrana hametraka fitsipika, hanao fanadihadiana, hanasazy ary handrava antoko politika mihitsy aza. Vao mainka nanamafy izany fironana ratsy izany ny firaisansa tsikombakomba nataon'ny Douma, ny kolikoly ary ny fizahantavan'olona eo amin'ny fampiharana ny lalàna, ny tsindry politika mahazo ny fitsarana ary ny fandrarana nahazo ireo ONG sy ny mpampahalala vaovao. Vokatr'izay dia vao mainka nikorosy fahana ny fandraisana andraikitry ny fitondrana manoloana ny vahoaka. Tany **Tchétchénie** sy tany amin'ny faritra hafa tany **Caucase septentrional**, dia nitohy ny endrika ratsy dia ratsy nisehoan'ny fanitsakitsahana ny zon'olombelona, anisan'izany ny famonoana olona tsy ara-dalàna sy ny fampijaliana ny mponina sivily nataon'ny mpitandro filaminana avy amin'ny Federasiona Rosiana sy ny avy amin'ny Repoblika Tchétchène. Nanao asa fampihorohoroana tamin'ny fanapoahana baomba ireo mpiady mpikomy, sady namono olona noho ny antony politika tany amin'iny faritra iny. Nampangain'ny Fitsarana Europeana momba ny Zon'olombelona ho tompon'andraikitra tamin'ny fanitsakitsahana zon'olombelona maro hatrany ny Federasiona Rosiana.

Tany **Venezuela**, dia notohizan'ny fitondran'ny Filoha Chavez ny ezaka nataony hanamafisana orina ny fahefan'ny Mpanatanteraka. Mbola nohenjehan'ny fitondrana ihany ireo mpanohitra sy ireo ONG; ary nahenany hatrany ny fahaleovan-tenan'ny fahefana

mpitsara. Nambaran'ireo mpanara-maso iraisam-pirenena fa tamin'ny ankabobeny dia nalalaka sy marina ilay fifidianana filoham-pirenena tamin'ny volana Desambra ka nahalany fanindroany ny Filoha Chavez tamin'ny 63 isan-jaton'ny vato nanan-kery. Nandritra ny kabary nataony tamin'ny fianianany, dia nangatahin'ny Filoha Chavez ny Antenimieram-pirenena, izay ny antokony no manana ny 100 isan-jaton'ny seza, hanome alàlana azy hitondra ny firenena amin'ny alàlan'ny didy hitsivolana avy amin'ny Filoha.

Tany **Fidji** sy tany **Thaïlande**, dia naongan'ny tafika ny fitondrana voafidy tamin'ny fomba demokratika.

Ny zavatra nampahalahelo faharoa dia ny tsy fisian'ny fandriam-pahalemana noho ireo disadisa anatiny na tany amin'ny faritry ny sisin-tany. Noho izany dia ahiana ho voatohintohina na hihemotra indray ny fandrosoana efa hita teo amin'ny sehatry ny zon'olombelona sy ny fitantanana demokratika.

Na dia teo aza ny fahavononan'ny fitondrana irakiana hampandroso ny fampihavanam-pirenena sy ny fanarenana ny firenena, hanohy ny fizorana amin'ny lalàn'ny fifidianana sy hametraka ny fahefana tan-dalàna, dia mbola nitombo ihany ny herisetra teo amin'ireo foko samihafa sy ny asa fampihorohoroana izay nampikorosy fahana indray ny fandrosoana mba efa hita teo amin'ny zon'olombelona sy ny fametrahana ny demokrasia. Na dia misy fenitra mafy orina ho fiarovana ny zon'olombelona aza ao amin'ny lalàm-panorenana sy ny lalàna any **Irak**, dia nisy ny vondrona mitam-piadina nanitsakitsaka ireo zo ireo teo amin'ny sehatra roa samy hafa: teo an-daniny ireo nitonona ho manohitra ny fitondrana, dia ireo mpampihorohoro avy amin'ny Al-Qaïda, ireo tsy manaiky lembenana avy amin'ny fitondrana baassiste ary ireo mpikomy mitarika ireo mpiady anaty akata ary, etsy an-kilany kosa, ny mpikambana ao amin'ireo milisy chiites sy ny mpitandro filaminana avy amin'ireo ministera samihafa - indrindra ireo ao anatin'ny vondron'ny mpomba ny fitondrana - izay tompon'andraikitra tamin'ny fampijaliana sy endrika fanitsakitsahana hafa.

Na dia efa nahitana fandrosoana nisongadina aza tany **Afghanistan** teo amin'ny fanajana ny zon'olombelona hatramin'ny niongan'an'ny ftondrana Taliban tamin'ny taona 2001, dia tsy mbola araka ny tokony ho izy ihany ny zava-bitany teo amin'ny fiarovana ireo zon'olombelona fototra. Ny antony tena nitarika izany toe-avatra izany dia ny faharefoan'ireo rafitra anivony sy ny fikomiana namoizana ain'olona maro. Raha ny marina tokoa mantsy dia nampitomboin'ny Talibans, ny Al-Qaïda ary ireo vondrona mpampihorohoro hafa ny fanafihana nikendreny ireo

tompon' andraikitry ny fitondrana, ireo mpitandro filaminana, ireo ONG, ireo mpiasa mpikarakara ny vahoaka ary ny mponina sivily tsy mitam-piadiana. Nitombo izay tsy izy ny isan'ny fanafihana fanaovana vy very ny aina tamin'ny baomba sy ny fanafihana hafa nikendrena sekoly sy mpampianatra. Nisy ihany koa ny tatintra momba ny fisamborana sy fihazonana am-ponja tsy misy porofo, ny famonoana olona tsy ara-dalàna, ny fampijaliana sy ny fihazonana am-ponja amin'ny fomba mampijaly. Tamin'ny volana Desambra dia navoakan'ny Filoha Karzaï ny Lamina vonjimaika ho an'ny fitsarana mba hitsarana ireo raharaha momba ny fanitsakitsahana ny zon'olombelona nitranga taloha sy hanamafisana ny fahaiza-manao ara-drafity ny fitsarana.

Nisy ny fandrosoana nisongadina vitan'i **Liban** hirosoana amin'ny fanavaozana taorian'ny namonoan'ny sasany ny Praiminisitra teo aloha Rafic Hariri tamin'ny taona 2005, narahin'ny fisintahan'ny tafika Syriana taorian'ny nanjakazakany nandritra ny 30 taona latsaka kely. Nanohitnohina izany fandrosoana efa azo izany anefa ny disaisa nivaky teo amin'ny Hezbollah sy Israël nanomboka tamin'ny volana Aogositra 2006. Talohan'io disadisa io dia natomboky ny fitondrana libanais ny fanesorana ireo sakantsakana maro tsy nahafahana namorona fikambanana sy antoko politika. Taorian'ny fanafihana tany Israël nataon'ny mpiantafiky ny Hezbollah avy tany Liban, ka nambaboany sy namonoany miaramila israeliana maro, dia namaly bontana ny tafika israeliana ka nuditra an-tery tany Liban. Nifarana ihany izany disadisa izany rehefa vita sonia, teo ambany fiahian'ny Firenena Mikambana, ny fifanarahana fampitsaharana poa-basy. Na dia nifarana aza anefa ny fifampitifirana ary niparitaka tany amin'ny faritra atsimon'i Liban ny tafika libanais sy ny tafika vonjimaika avy amin'ny Firenena Mikambana, dia mbola nanana fahefana betsaka tany amin'ny faritra iny ihany ny milisy libanais sy ny Hezbollah.

Tany **Timor oriental**, dia nisy ny fifanandrinana namoizana ain'olona maro teo amin'ny tafiky ny fitondrana sy ny vondron-tafika mpikomy maro - polisy, tafika ary sivily. Niteraka herisetra nifanandrinan'ny vondrona mpifahavalo nanerana ny renivohitra izany. Araka ny fangatahana nataon'ny fitondrana, dia nisy vondron-tafika avy any Australie, Nouvelle Zélande, Malaisie ary Portugal nisahana ny fandriam-pahalemana tao andrenivohitra. Ny 25 Aogositra, dia nisy tafika niraisan'ny Firenena Mikambana ho an'ny Timor oriental tonga nisolo ireo vondron-tafika ireo. Olona manodidina ny 150.000 no voatery nifindra monina vokatr'io fifanandrinana io, izany hoe maherin'ny 15 isan-jaton'ny mponina manerana ny firenena.

Fahatelo manarak'izay, na dia teo aza ny fandrosoana teo amin'ny sehatry ny zon'olombelona sy ireo foto-kevitra demokratika tany amin'ny lafivalon'izao tontolo izao, dia mbola marobe ihany ny olombelona miaina ao anatin'ny tahotra, ka mbola miandranda fahafahana.

Ny firenena izay ahitana fahefana mivondrona amin'ny mpitondra tsy matahotra n'iza n'iza - toy ny fitondrana entin'olon-tokana sy ny fitondrana jadona - dia anisan'ireo ahitana fanitsakitsahana ny zon'olombelona matetika indrindra.

Tamin'ny 2006, ny **République Populaire Démocratique de Corée** (Corée du Nord) dia mbola anisan'ireo fitondrana mitoka-monina sy be sakantsakana indrindra eran'izao tontolo izao ihany. Fehezin'ny fitondrana avokoa ny lafim-piainan'ny mponina ao aminy, izay tsy manana fahalalahana'ny fanehoan-kevitra, ny fikambanana, ny fivoriana, ny fahalalahana'ny fanaovan-gazety sy ny fahalalahana hivezivezy ; ary nofeheziny ny zon'ny mpiasa. Voalaza ao amin'ny Lalàm-panorenana « ny fahalalahana eo amin'ny finoana ara-pivavahana » saingy tsy misy ny tena fahalalahana ara-pivavahana. Olona misa 150.000 ka hatramin'ny 200.000, izay ahitana gadra politika, no voatazona tany amin'ny toerana nitobian'ny gadra maro ka niharan'ny fampijaliana mandrapahafatiny, matin'ny hanoanana, matin'ny hatsiaka na matin'ny aretina azony tany am-pigadrana.

Tany **Birmanie**, dia matetika ny fitondrana miaramila no nirona tamin'ny famonoana olona, fanolanana, fampijaliana, fisamborana tsy misy porofo sy fanerena ny iray tanàna hifindra toerana, indrindra ireo tanàna fonenan'ireo foko vitsy an'isa, mba hihazonany ny ziogany amin'ny mponina. Niharany habibiana ireo voafonja ary nohazonina tao anaty fijaliana izay nanohintohina ny ainy. Mbola nitohy ihany ny fanaraha-maso, fanelingelenana sy ny fanagadrana ireo mpikarakara hetsika ara-politika. Mbola migadra ao an-tranony ankehitriny ilay nahazo ny Loka Nobel no sady mpitarika antoko mpanohitra Aung San Suu Kyi, ka tsy afaka mifandray amin'ny any ivelany. Mandritra izany fotoana izany dia mbola mahatratra 1.100 ny isan'ireo gadra politika. Mbola matetika ihany koa no ahitana asa an-terivozona, fanondranana olona an-tsokosoko, ny fanerena zaza tsy ampy taona hanao miaramila ary ny fanavakavahana ara-pivavahana. Nisy ny sarintsarina fifanarahana nasionaly nokarakarin'ny fitondrana, ka izy ihany no nify ny solotena hanatrika izany ary norarany avokoa izay fifanakalozan-kevitra misokatra rehetra. Io fifanarahana io dia nolazaina fa anisan'ny « lâlana ho amin'ny demokrasia », ary natao hanafoana ny vokatry ny fididianana tamin'ny taona 1990 sy handany lalàm-panorenana vaovao manome

vahana ny fitondrana. Vokatry ny fifehezana feno habibiana sy mitondra fahasimbana nataon'itsy farany ihany koa dia mpitsoa-ponenana marobe no voatery nifindra monina, nirongatra ny areti-mifindra, ary nitombo ny fivarotana zava-mahadomelina an-tsokosoko sy ny fanondranana olona an-tsokosoko tany amin'ireo firenena manodidina.

Niharihary izay tsy izy ny fanitsakitsahana ny fahalalahana'ny fanehoan-kevitra sy ny fivoriana nataon'ny fitondrana iraniana hany ka nampitomboany ny faneriterena ny mpanohitra, ny mpanao gazety sy ny mpandala ny fanavaozana - faneriterena izay niseho tamin'ny fisamborana sy ny fampidirana am-ponja tsy misy porofo, ny fampijaliana, ny famonoana olona, ny fampiasan-kery tafahoatra ary ny fandavana tsy hanao fitsarana marina sy azon'ny rehetra atrehina. Notohizan'ny fitondrana ny fisamborana sy fanalana baraka ireo mpino Bahai sy ireo vitsy an'isa arapivavahana hafa. Nisy koa ny konferansa, izay be mpitsipaka, nandavana ny fisian'ny finoana Shoah. Ho fanomanana ny fifidianana ny antenimieran'ny manam-pahaizana manokana tany Iran tamin'ny 15 Desambra, dia nambarany fa tsy afaka mifaninana ny roa ampahatelon'ireo mpilatsaka hofidiana voasoratra anarana - tafiditra tao anatin'izany ny mpilatsaka hofidiana vehivavy rehetra, ary dia nanaiky mora koa izy ireo. Mpilatsaka hofidina ho ben'ny tanàna aman-jatony nanerana ny firenena ihany koa no nambarany fa tsy mahazo milatsaka. Mbola tsy noraharahian'ny fitondrana ihany ny antso nataon'ny vondrona tany an-toerana sy ny fiaraha-monina iraisam-pirenena mba hametrahana fitondrana tompon'andraikitra. Vao mainka mantsy notohanany ny hetsika fampihorohoroana tany Syrie sy tany Liban, ary nohindrahindrainy ny fandravana ny firenena iray mpikambana ao amin'ny Firenena Mikambana.

Tany **Zimbabwe**, dia notohizan'ny fitondran'ny Filoha Mugabe ny fanitsakitsahany ny zon'olombelona tamin'ny fomba rehetra. Tompon'andraiki-panjakana maro no niaina tao anatin'ny kolikoly sy ny tsimatiimanota. Misy ny lalàna nivoaka tamin'ny taona 2002 momba ny tsiambaratelon'ny fanjakana sy momba ny filaminambahoaka sy ny fiarovana, izay mbola manan-kery hatrany, ka nahazoana vaovao maro momba ny fahalalahana sivily. Tamin'ny taona 2006, nandritra ny fifidianana ny ampahany tamin'ny solombavam-bahoaka sy ny fifidianana ny mpanolo-tsaina any amin'ireo distrika ambanivohitra, dia nanao hosoka arapifidianana ny fitondrana ka maro ny mpifidy tsy afaka nampihatra ny zony. Vokatr'izay dia ireo mpilatsaka hofidiana avy amin'ny fitondrana no nandresy tamin'ny vokatra azo. Izany fanjakazakan'ny antoko maro an'isa izany no nahafahana nitondra fanovana teo amin'ny Lalàm-panorenana kanefa tsy nila

fifanatonana tamin'olona maro. Nohelingelenin'ny mpitandro filaminana, nokapohiny ary nosamboriny tsy misy porofo avokoa ireo mpitsikera ny fitondrana sy ny mpitarika ny mpanohitra. Nitohy hatrany ny fanakorontanana tany anivon'ny toeram-piompiana sy fambolena sy ny fakana fananan'olona an-keriny ary matetika no niharo herisetra. Mbola nitohy, na dia nihena aza, ny hetsika fandroahana an-tery nantsoina hoe « Restaurer l'ordre » tamin'ny taona 2005, izay nahatonga ny olona 700.000 hanjary tsy manan-kialofana. Nosakantsakanan'ny fitondrana ireo ezaka fanampiana nataon'ireo fikambanana mpiahy ny mponina. Tamin'ny volana Desambra dia nanoso-kevitra ny Filoha Mugabe sy ny mpanohana azy mba hanalavana roa taona ny fotoana itondran'ny filoham-pirenena, ka ahemotra amin'ny taona 2010 indray ny fididianana.

Tany **Cuba**, dia Atoa Raul Castro no nitondra vonjimaika ny fitondrana noho ny aretina mbola mahazo ny Filoha Fidel Castro. Notohizan'io fitondrana io ny fanitsakitsahana an-kitsirano ny zo rehetra ananan'ny mponina ao aminy, anisan'izany ny zo fototra hanova ny fitondrana ao anatin'ny filaminana na hanao tsikera ny revolisiona na ny mpitondra ao aminy. Tamin'ny taona 2006 dia vao mainka nampitomboin'ny fitondrana ny fanelingelenana ireo mpikomy sy ny teratany hafa noheveriny ho manohintohina ny fahamarinan-toeran'ny fitondrana, ny fampiasany matetika tamin'izany dia ny nantsoina hoe « actes de répudiation » izay ahitana herisetra am-bava sy ara-batana. Nitohy ihany koa ny vono sy herisetra nahazo ny voafonja sy ny gadra, kanefa tsy nisy voasazy noho izany. Na dia nisy aza ny famotsorana gadra vitsivitsy nandritra ny taona, dia mbola tsy latsaky ny 283 ny isan'ny gadra sy voafonja politika mbola tany am-ponja. Ny 59 tamin'ireo mpikarakara hetsika politika niisa 75 mpandala ny demokrasia sy mpikatroka ho an'ny zon'olombelona ireo dia voasambotra nandritra ny hetsika fisamborana tamin'ny volana Martsa 2003.

Tany **Chine**, dia niharatsy ny vaovao voaangona mikasika ny fitondrana teo amin'ny sehatra samihafa tamin'ny taona 2006. Nitombo ny isan'ny fanaraha-maso niharihary, ny fanelingelenana, ny fihaonana sy fanagadrana ireo mpikarakara hetsika arapolitika na ara-pivavahana, ny mpanao gazety, mpanoratra, eny fahatramin'ny mpisolo vava ireo voampanga niezaka nampihatra ny zony araka ny lalàna aza. Niharan'ny fanelingelenana sy fanagadrana ihany koa ny sasany tamin'ireo ankohonany. Nitohy ny fanehoan-kevitra niraisan'ny vahoaka maro mba hisian'ny fanarenana ireo lesoka, ary indraindray dia nampiasa herisetra ny mpitandro filaminana nandritra ny fandravana ireo mpanao fihetsiketsehana. Napetraky ny fitondrana ny fomba vaovao

fanaraha-maso ireo ONG, ny mpampahalala vaovao, anisan'izany ny Internet, ny fitsarana ary ny mpitsara. Mbola miteraka fanahiana be ihany koa ny fanakatsakanna ny vondrona ara-pivavahana tsy misoratra ara-dalàna sy ireo vondrona vitsy an'isa, indrindra ny Uigur sy ny Tibétain.

Tany **Biélorussie**, dia notohizan'ny fitondran'ny Filoha Loukachenko, ary nohamafisiny aza, ny sazy politika. Feno hosoka sy tsy fahamarinana ny fifidianana filoham-pirenena natao tamin'ny volana Martsa. Olona an'arivony no voasambotra nandritra ny fandravana mpanao fihetsiketsehana an-dàlam-be ho fanoherana ny voka-pifidianana ary maro no voahelopka higadra vetivety an-tranomaizina. Nisy mpikarakara hetsika hafa sy mpikambana ao amin'ny antoko mpanohitra, anisan'izany Alexandre Kozuline, nifaninana tamin'Atoa Loukachenko nandritra ny fifidianana filoham-pirenena, izay voaheloka higadra roa ka hatramin'ny dimy taona.

Tany **Érythrée**, dia mbola anisan'ny fitondrana mpanenjika indrindra any Afrika ambanin'ny Sahara ny fitondrana any antoerana, ary vao mainka niharatsy noho ny taloha ny zavanitrange teo amin'ny sehatry ny zon'olombelona tamin'ny taona 2006. Nisy ny olona novonoin'ny mpitandro filaminana tamin'ny fomba tsy ara-dalàna. Araka ny vaovao marim-pototra, dia nisy olona notifirin'ny mpitandro filaminana ankitsirano raha nanandrana hiampita ny sisitany iraisana amin'i Éthiopie. Vao mainka nohamafisin'ny fitondrana ny hetsika fisamborana izay mitady handositra ny fanompoam-pirenena ary, araka ny nambaran'ny vavolobelona azo itokisana, dia nisy tamin'ireo tratra no niharan'ny fampijaliana. Toy ny nataony tamin'ny taona 2005, dia namoaka baiko indray ny fitondrana ny handaozan'ny ONG sasantsasany mpiahy ny mponina ny firenena, na dia mbola namely mafy aza ny haintany tany amin'ny Corne d'Afrique. Voafehy dia voafehy ihany koa ny fahalalahana ara-pivavahana.

Ny zava-misy fahaefatra mampieritreritra dia ny fahitana fa toa arakaraka ny mahamafy ny fangatahana manerana izao tontolo izao, mba hitomboan'ny fahalalahana'ny isam-batan'olona sy ny fahalalahana ara-politika, no vao mainka mampitombo ny fanoherana ataon'ireo mahatsiaro ho tandindomin-doza noho ny fiovana politika sy sosialy mananontanona.

Tsy azo ihodivirana amin'ny fivelaran'ny firenena iray ny mpiaro ny zon'olombelona ary ny fikambanana tsy miankina amin'ny fanjakana. Efa sarotra loatra ny olana mitranga isaky ny firenena ankehitriny, hany ka na ny firenena heverina ho matanjaka indrindra aza dia tsy mahavaha izany samirery. Tena

ilaina tokoa ny anjara biriky avy amin'ny fikambanana sivily sy ny fahalalahana amin'ny fanehoan-kevitra sy fifampitam-baovao raha tiana ny hahita vahaolana ho an'ireo fanamby maro an'isa isaky ny firenena sy ireo fanamby iraisan'ny firenena maro. Ny faneriterena ny sehatra politika iasan'ny ONG sy ny fifanakalozan-kevitra ahafahan'ny besinimaro mandray anjara dia midika famerana ny fivelaran'ny fiaraha-monina.

Tamin'ny taona 2006, tany amin'ny faritra rehetra manerana izao tontolo izao, dia nisy fitondrana tsy namaly ireo fangatahana tsy nitsaha-nitombo hisian'ny fahalalahana bebe kokoa ho an'ny isam-batan'olona sy fahalalahana ara-politika. Tsy vitan'ny hoe tsy nanaiky ny andraikitra tandrify azy manoloana ny mponina ao aminy izy ireny, fa vao mainka manenjika izay manao fanentanana ho an'ny zon'olombelona sy izay manapotsitra ny tsy mety ho fantatry ny besinimaro - anisan'izany ny fikambanana tsy miankina sy ny fampahalalam-baovao tsy miankina toy ny Internet. Manaitra ny saina ny fitombon'ny isan'ny firenena nandany na efa mampihatra lalàna sy fitsipika, saingy mizaha tavan'olona, manohitra ny ONG sy ny mpanao gazety izay matetika no mifanehatra amin'ny fepetra ara-pitsarana miainga avy amin'ny fahavalo tsy fantatra. Ireto misy ohatra vitsivitsy:

Tany **Russie**, nisy lalàna vaovao momba ny ONG, nanomboka nampiharina tamin'ny taona 2006, izay mametraka fepetra vao mainka mavesatra noho ny taloha ho an'ireo fikambanana maniry hisoratra anarana ara-panjakana, fanaraha-maso hentitra kokoa ho an'ireo fikambanana rehetra. Misy ihany koa ny tatitra mandany volabe izay tsy maintsy omen'ny fikambanana tsy tapaka, ao anatin'ny rafitra sarotra dia sarotra. Ambonin'izay dia nomen'ny fanjakana alàlana ny *Federal Registration Service* handà ny fangatahana fisoratana anarana ataon'ny fikambanana iray, na hanakatona fikambanana iray noho ny antony tsy mazava. Tamin'ny volana Oktobra, dia nisy olon-tsy fantatra namono an-dRtoa Anna Politkovskaya, nalaza tamin'ny fiarovana ny zon'olombelona sady mpanao gazety niavaka tamin'ny asa sorany niampanga ny fanitsakitsahana ny zon'olombelona tany Tchétchénie. Nampiasain'ny fitondrana ny fahafahany mifehy ireo haino amanjery mahenika ny firenena, sy ny ankamaroan'ireo haino amanjery tena nisongadina isam-paritra, mba hanelingelenana ny fahazoana izay vaovao heverina fa saro-pady.

Tany **Biélorussie**, noho ny halafon'ny saran'ny fanamarinana arabolà sy ireo fepetra mila fenoin'ireo ONG, dia nanjary sarotra ny asan'ireo fikambanana sivily, ary tsy nitsahatra mihitsy ny fanenjehana nihatra tamin'ireo mpikambna ao amin'ny haino amanjery tsy miankina. Tamin'ny volana Novambra, dia voaheloka

higadra 18 volana ny mpikarakara hetsika miandany amin'ny demokrasia Dmitry Dachkevich, noho ny nitarihany ONG iray izay tsy voasoratra anarana ara-panjakana.

Tsy neken'ny fitondrana tany **Kazakhstan** ny hanoratra ny anaran'ny antoko mpanohitra True Ak Zhol raha tsy taorian'ny namonoan'ny sasany an'i Sarsenbayev, iray tamin'ireo tale nitantana azy, sy taorian'ny nampiharana tamin'ny fomba hentitra ny andininy faha-5 ao amin'ny Lalàm-panorenana mba hahafahanaa mampiato ny fanofanana tsy miandany amin'ny atsy sy aroa ho an'ireo mpikambana tao amin'ny antoko politika iray nahazo famatsiam-bola avy tany ivalany. Nambara mantsy fa ny fanomezana vaovao dia midika famatsiam-bola ho an'ny antoko politika. Tamin'ny volana Jolay dia navoakan'ny Filoha Nazarbayev ireo fanitsiana feno faneriterena momba ny haino aman-jery, hetsika izay maneho dia mianotra, hoy ny solotena misahana ny fahalalahany asa fanaovan-gazety ao amin'ny Fikambanana ho an'ny Fiarovana sy ny Fiaraha-miasa any Eoropa. Notohizan'ny fitondrana ny fampiasana ireo lalàna feno faneriterena momba ny fanalam-baraka mba hampandoavana lamandy, hanamelohana sy hanakatonana vonjimaika ny tranon'ny haino aman-jery sasany, ny mpanao gazety ary ny mpitsikera. Tamin'ny volana Aprily, dia niharan'ny vono feno habibiana ny mpikambana iray ao amin'ny haino aman-jery iray.

Misy sakana be ny fahalalahany fanehoan-kevitra, ny fivondronana ary ny favoriana tany **Turkménistan** ary mikasa ny hifehy ny lahasa tontosain'ireo ONG ny fitondrana. Azo atao ny mandray fandaharana amin'ny fahitalavitra avy any ivelany, amin'ny alàlan'ny zanabolana manerana ny firenena, saingy voafehin'ny fitondrana avokoa ny haino aman-jery mahenika ny firenena ary tsy azon'ny mpanao gazety atao ny mifandray na kely aza amin'ny any ivelany, raha tsy nahazo alàlana manokana. Nisy fomba tery dia tery nahafahana nampiasa ny internet, amin'ny alàlan'ny raharaha atolotry ny Turkmen Telecom, izay eo ambany fiahian'ny fanjakana. Hatramin'ny volana Septambra 2002 dia tsy nisy nahazo nanokatra kaonty vaovao tao an-drenivohitra. Tamin'ny volana Aogositra dia nisy mpanao gazety maro nosamborin'ny fitondrana, anisan'izany Ogoulspapar Mouradova, Annakourban Amanklytchev ary Sapardourdy Khajiev, izay voaheloka 6 ka hatramin'ny 7 taona an-tranomaizina noho ny nitanany fitaovam-piadiana nandritra ny fitsarana tsy azon'ny rehetra natrehina. Tamin'ny volana Septambra dia maty tany am-ponja tamin'ny fomba tsy mazava i Ogoulspapar Mouradova, mpanao gazety mpifandray amin'ny Radio Free Europe/Radio Liberty. Nisy ONG maromaro nilaza fa nandritra ny fitanana azy am-ponja dia niharan'ny fampijaliana izy io sy ny mpiara-miasa aminy roa,

mandra-piaikiny fa nitana fitaovam-piadiana izy ireo. Ny 21 Desambra no nodimandry ny Filoha Saparmourat Niazov.

Niezaka nifehy ny lahasa ataon'ny ankamaroan'ny ONG ny fitondrana tany **Ouzbékistan** ary fikambanana sivily maherin'ny 200 no nakatony, anisan'izany ireo ONG iraisam-pirenena miasa any an-toerana, rehefa noendrikendrehany ho nandika ny lalàna manan-kery. Mbola iharan'ny fanenjehana hatrany ireo mpanao gazety tsy miankina sy ny mpikatroka ho an'ny zon'olombelona.

Tany **Syrie**, dia hentitra ny fifehezan'ny fitondrana ny fampitam-baovao ary norarany ny fitsikerana ny fitondrana sy ny adihevitra mikasika ny finoana, ka tafiditra ao anatin'izany ny zo ara-pivavahana sy ny zon'ny vitsy an'isa. Nisy olona maromaro naneho hevitra nanohitra ireo fitsipika ireo, ka dia nosamborina sy niharan'ny vono. Ohatra tamin'izany febroary ny mpanao gazety Adel Mahfouz izay voasambotra tamin'ny volana noho ny nampirisihany ny fifanakalozan-kevitra teo amin'ny samy hafa finoana taorian'ilay disadisa momba ny kisary nanehoana ny Mpaminany Mahomet. Miantehitra amin'ireo lalàna momba ny asa fanaovan-gazety sy ny famoaham-baovao, ny fehin-dalàna momba ny ady heloka bevava ary ny lalàna vonjimaika mba hanivanana ny fahazoana mampiasa ny internet sy hanaovana sakantsakana momba ny fampitam-baovao amin'ny fomba elektronika. Nisy ihany koa ny tatitra momba ny fanelingelenana ny mpikatroka ho an'ny zon'olombelona, izay iharan'ny fanaraha-maso tsy tapaka amin'ny zavatra ataony. Tsy navela nivoaka ny firenena ihany koa izy ireo raha mba nikasa handray anjara tamin'ny atrikasa na konferansa tany ivelany.

Tonga tamin'ny endrika ratsy indrindra ny toerana nisy ny fahalalah'an'ny fanaovan-gazety tany **Iran** tamin'ny fotoana nanakatonan'ny fitondrana ny gazety tsy miankina roa, ny *Shargh* sy ny *Iran*, nosakanany ny fahafahana mijery vaovao ao anatin'ny internet, indrindra ny avy amin'ny New York Times sy ny BBC Farsi, ary nisy ny mpanao gazety sy mpifampita vaovao (bloggeurs) nogadrainy. Ny tsy fahazoana mivoaka ny firenena no fitaovam-piadiana nampiasain'ny manam-pahefana hamelezana ny mpanao gazety.

Tany **Burundi**, dia nitombo hatrany ny isan'ny mpanao gazety sy ny mpikatroka ho an'ny zon'olombelona nosamborin'ny fitondrana, nogadrainy ary nampitahoriny. Anisan'ny nosamborin'ny polisy sy nohazoniny am-bolana maro ny mpitarika ny ONG miady amin'ny kolikoly any an-toerana. Nisy tatitra momba ny governora tany amin'ny faritany iray, izay nilaza fa fahavalon'ny filaminana ny ONG iray miady ho an'ny zon'olombelona, ny *Ligue Iteka*, ary

tamin'ny volana Novambra, dia nisy tompon'andriakitra ambony tao amin'ny fitondrana nilaza fa ONG iraisam-pirenena miisa 32 misoratra ara-panjakana any an-toerana no mety ho voaroaka noho ny tsy nanolorany ny tatitra tsy maintsy atolony isan-taona ho an'ny fitondrana.

Tany **Rwanda**, dia nisy ny faneriterena nihatra tamin'ny rafitra iasan'ireo fikambanana sivily. Ny ONG eo an-toerana sy ireo iraisam-pirenena dia tsy maintsy misoratra anarana ara-panjakana isan-taona ary manao tatitra momba ny asa nataony amin'ny fitondrana. Misy tatitra milaza fa nisy ONG nasain'ny manampahefana nangataka alàlana avy amin'ny fitondrana ho an'ny tetikasany, alohan'ny nahazoany nandray ny famatsiam-bola avy tamin'ireo mpamatsy vola iraisam-pirenena. Ankoatr'izay, ny ONG rehetra dia tsy maintsy miditra ho mpikambana amin'ny vondrona iray natao hitantana ny lahasa tanterahin'izy ireo.

Tany **Venezuela**, dia notohizan'ny fitondrana ny fanelingelenana sy fampitahorana ny vondrona fikambanana sivily, indrindra ny Sumate, ONG mpanara-maso ny fifidianana. Ny mpitarika ity farany dia nampangaina ho mpitsikilo sy mpamadika tanindrazana noho ny nandraisany fanampiana avy tany ivelany. Nahemotra ho amin'ny fotoana tsy voafetra ny fitsarana azy ireo saingy mbola mananontanona azy ireo hatrany. Tany amin'ny fiafaran'ny taona dia nisy volavolan-dalàna natolotra ny Anteminieram-pirenena: raha lany izany volavolan-dalàna izany dia vao mainka hihamafy ny fifehezan'ny fitondrana ny famatsiam-bola ho an'ny ONG ary ho voafehy ny fahafahany miasa eo amin'ny sehatry ny zon'olombelona sy fampivelarana ny demokrasia. Taorian'ny fanovana natao tamin'ny fehezan-dalàna mifehy ny ady heloka bevava, ka nampidirana ny sazy an-tranomaizina ho an'izay mananihany ny mpiasam-panjakana, sy ny fanenjehana mafy ny mpanao gazety, dia nanomboka nanao sivana ny tenany ny mpanao gazety. Notohizan'ny fitondrana ny hetsika natombony ho fanelingelenana ireo haino aman-jery tsy miankina sy ny an'ny antoko mpanohitra. Tamin'ny volana Desambra dia nambaran'ny Filoha Chavez fa tsy havaozin'ny fitondrana intsony ny alàlana ho an'ny Radio Caracas Television, ilay fahitalavitra tsy miankina ela niasana indrindra any an-toerana: nampangain'ny fitondrana ho « mpanongam-panjakana » sy namadika ny fitokian'ny mpijery mantsy ny tompon'ity fahitalavitra ity.

Tany **Chine**, dia mbola mihatra amin'ireo ONG any an-toerana sy ireo ONG iraisam-pirenena ny fitombon'ireo fepetra fanaraha-maso sy ireo fandrarana maro. Tany amin'ny fiafaran'ny taona 2006 dia nanambara ny fikambannaa *Reporters sans Frontières* fa mpanao gazety niisa 32 sy tonian'ny Internet miampy bloggeurs niisa 52

no voafonja. Na dia ampirisihin'ny fitondrana aza ny fampiasana ny Tranon-kala, dia arahiny maso hatrany ny fampiasana izany sy ny zavatra ambara ao, ferany ny vaovao ao anatiny ary saziany izay mandika ny fitsipika. Misy ny fameperana vaovao napetrany, hentitra kokoa, momba ny fanoratana ny anaran'ny tranon-kala any anivon'ny fanjakana, nohamafisiny ny fifehezana ny zavatra ambara ao anatin'ny tamba-jotra ary nampiany ny famaritana ny vaovao mandika ny lalàna. Nakaton'ny fitondrana ihany koa ny fahafahana mifandray amin'ireo tranon-kala noheveriny fa tsy ilaina, ary nanomboka nampiasa teknolojia raitra ny manam-pahefana mba hahafahany misakana ny olona tsy ho afaka mamaky ny vaovao sasany napetraka ao anatin'ny tranon-kala, ka tsy mila manakatona ny tranon-kala iray manontolo.

Notohizan'ny fitondrana any **Vietnam** ny fanaraha-maso sy fifehezana ny internet, nosakanany tsy ho azo hidirana ireo tranon-kala momba ny zon'olombelona sy ny vaovao. Araka ny lalàna dia azon'ny olom-pirenena atao ny manao fitarainana mivantana momba ny tsy fahombiazana sy ny kolikoly any anivon'ny fitondrana, saingy notohizan'ny fitondrana ny fandrarana ny mpanao gazety tsy hanoratra lahatsoratra manohitra ny andraikitry ny antoko kominista, manindrahindra ny fision'ny antoko politika maro sy ny demokrasia ahitana antoko maro na mitsikera ny politika momba ny zon'olombelona. Noraran'ny fitondrana ny fampiasana ny internet, tamin'ny alàlan'ireo mpanolo-drahahaha tsy miankina ary nobaikoany ireo tompon'ny trano fampiasana ny internet (cybercafé) mba handray ny mombamomba ireo mpanjifa tonga ao aminy sy ny tranon-kala nojereny. Nisy kosa anefa ny mpikomy ara-pivavahana sy ara-politika fanta-daza navotsony, anisan'izany ny Dr. Pham Hong Son, izay nogadraina noho ny nandikany lahatsoratra mikasika ny demokrasia sy ny nametrahany izany tao amin'ny tranon-kala.

Ny zava-nitranga nampalahelo indrindra dia ny fandripahana olona tamba-be (génocide)

60 taona latsaka taorian'ny nandaniana ilay Fanambarana manerantany ny Zon'olombelona - fanambarana fa maharikoriko ny zanak'olombelona ny halehiben'ny loza nentin'ny Ady Lehibe Faharoa - dia mbola mandrava ny faritr'i Darfour any Soudan ihany ny famonoana olona tamba-be.

Na dia teo aza ilay fifanarahana fampitsaharana ady vita sonia tamin'ny volana Janoary 2005, izay namarana ireo 22 taona nisian'ny ady an-trano teo amin'ny Tavaratra ny ny Tatrimo sy ny nampijoroana tamin'io taona io ihany ny fitondrana nampiray ny hery velona rehetra, dia mbola nitohy ihany ny adim-poko any

Soudan, ary amin'ny endrika mahatsiravina kokoa noho izay niseho ny tany Darfour. Ny fitondrana soudanais sy ny milisy Janjawid tohanan'ny fitondrana no tompon'andraikitra tamin'ny vono olona tamba-be tany Darfour. Samy nahavita heloka nahatsiravina avokoa ny andaniny sy ankilany tamin'ity ady ity: fmonoana sivily matetika, fanolanana atao fitaovam-piadiana, fampijaliana tsy an-kiato sy fandraisana zaza tsy ampy taona ho miaramila. Araka ny fanombanana tany amin'ny faran'ny taona 2006, dia efa tsy latsaky ny 200.000 ny isan'ny mponina sivily maty nandritr any fifanandrinana tany Darfour ary mponina tsy latsaky ny roa tapitrisa no voatery nifindra monina. mpitsoa-ponenana Maherin'ny 234.000 no nandositra niampita any Tchad, ary nitrangana adim-poko navaivay ity firenena ity sy ny République Centrafricaine manamoron ny sisin-tany iraisany amin'i Soudan.

Na dia milaza ny tenany ho mpomba ny rafitra napetraka any Addis-Abeba aza ny fitondrana soudanais, dia nandà am-pahibemaso ny fahatongavan'ny tafika iraisam-pirenena any Darfour, sady namerina ny fanafihany tany amin'ny tapaky ny taona 2006. Ny faharatsian'ny tontolon'ny fiarovana no nahatonga ireo ONG sy fikambanana mpiyahy ny mponina maro nampihena na nampiato vetivety ny asa ataony any amin'io faritra io.

Miaro ireo vondrona mpiaro ny zon'olombelona

Mba hahafahana mananteraka ny fampanantenana hita ao amin'ny Fanambarana Maneran-tany ny Zon'olombelona, dia tsy azon'ny fiaraha-monina iraisam-pirenena, indrindra ireo firenena demokratika eto amin'izao tontolo izao natao ny mihanina amin'izay tranga hita fa manaitra ny saina sady mifanohitra amin'ny tokony ho izy. Noho ireo antony ireo dia voatery isika hampifanaraka ny asantsika amin'izay rehetra mikatsaka ny hasin'ny zanak'olombelona sy ny fanavaozana politika.

Tamin'ny taona 2006 dia naneho fankasitrahana ireo ezaka feno fahasahiana nataon'ireo mpiaro ny zon'olombelona ny fitondrana demokratika rehetra:

Ireo fanapahan-kevitra rehetra noraisin'ny Fivoriam-ben'ny Firenena Mikambana nandritra ny taona 2006 dia nanindry hatrany fa ilaina ny fiarovana ireo vondrona mpiaro ny zon'olombelona any Iran, Bélarus, Corée du Nord ary Birmanie.

Feno herintaona koa ankehitriny ny Tahirin'ny Firenena Mikambana ho an'ny Demokrasia, izay nateraky ny hevitra naroson'ny Filoha Bush nanoloana ny Fivoriam-be tamin'ny taona 2004 ary najoro tamin'ny taona 2005. Nifanaiky ireo mpikambana ao amin'ny filan-

kevi-pitantanan'ity tahiry ity fa hamatsy ara-bola ny tetikasa miisa 125 ao antin'ireo tetikasa miisa 1.300 mahery avy any amin'ny firenena maherin'ny 100 - ka hitentina 35 tapitriza dolara ny fanomezana hatolotra ireo fikambanana sivily mpandala ny demokrasia.

Raha ny isam-paritra indray no resahina, tamin'ny volana Jona 2006, dia neken'ny Fivoriam-ben'ny Fikambanana'ny firenena Amerikana (OEA) ny *Déclaration de Saint-Domingue*, fifanekena iarahan'ny firenena maro any amin'ny faritra iny mba « hiaro ny zo ananan'ny olona rehetra ho afaka hiaina ny fahalalahana'ny fanehoan-kevitra, indrindra ny fahafahana mandray anjara tsy misy sivana amin'ny adihevitra politika sy ny fifanakalozan-kevitra malalaka, amin'ny alàlan'ny fitaovana rehetra ahafahana mifandray amin'ny olona marobe indray miaraka, indrindra ny internet ». Nanambara ihany koa ireo minisitry ny raharaha-mbahiny fa vonona izy ireo ny handrafitra sy hampirisika ny famoronana paikady sy fanangnana ny fomba fiasa tsara indrindra ho fanatrarana izany tanjona izany.

Navoakan'ny vondrona mpiaro ny zon'olombelona ao amin'ny Komisiona iraisan'ny firenena Amerikana misahana ny zon'olombelona ao anatin'ny OEA ny tatitra iray mikasika ny olana tena sarotra tojo azy tany amin'ny firenena sasany, ka notsindriany manokana fa tokony hotohanana'ny fitondrana ny asa ataony.

Nialoha ny fivorian'ny Fivoriam-ben'ny Filoham-pirenena ao amin'ny Firaism-be Afrikana any amin'ny volana Jolay, dia nihaona tany Banjul (Gambie) ny vondrona fikambanana sivily avy any amin'ny firenena afrika 19, mba handrindra ny tolo-kevitra ho an'ireo mpitondra mihaona mandritra ny fihaonana an-tampony mikasika ny anjara asan'ny fikambanana sivily eo amin'ny lamina afrikana ahafahan'ny firenena mifanombana ny fanajana izay voalazan'ny fifanekena, ny fomba hanatsarana ny fahazoan'ny fikambanana sivily ireo vaovao ilainy sy ireo lalàna mikasika ny olom-pirenena, izay manafoana ny fanavakavahana. Nekena nandritra ilay fihonan an-tampony ireo tolo-kevitra ireo.

Raha ny mikasika ny faritry ny Moyen-Orient sy Afrika Avaratra indray, dia nisy ny Forum pour l'Avenir notontosaina tany amin'ny Ronomasina Maty (Jordanie) ka nampivory ny solotenam-panjakana sy ny fikambanana sivily avy any amin'ny faritra iny sy irep mpiara-miombon'antoka amin'ny G8. Mpitarika fikambanana sivily manodidina ny 50, misolo tena ireo fikambanana sivily avy any amin'ny firenena miisa 16 any amin'ny faritra iny no tonga nandray anjara tamin'ny fifanakalozan-kevitra momba ny fahefana

tan-dalàna, ny mangarahara, ny fampandrosoana ny vehivavy sy ny tanora, ary ny tontolon'ny lalàna mahakasika ny vondrona fikambanana sivily. Noresahin'izy ireo ihany koa ny fomba ahafahana manamafy orina ny fanavaozana amin'ny alàlan'ny fametrahana rafitra fanohizana ireo tolo-kevitra. Na dia mbola tsy vita aza ny ezaka tena sarotra indrindra - ny fampanekena sy fampiharana ireo tolo-kevitra naroson'ny fikambanana sivily - dia efa nanampy tamin'ny fanokafana sehatra fifanakalozana arapolitika aloha ity Forum ity, sehatra izay tsy mbola nisy taloha sady hahafahana mifanerasera amin'ireo fitondrana any amin'iny faritra iny.

Ho fanamarihana ny Andro Iraisam-pirenena ho an'ny Zon'olombelona mandritra ny volana Desambra 2006, dia misy ny hetsika roa manan-danja naroson'ny Sekreteram-panjakana, Rtoa Condoleezza Rice, ka ny tanjona amin'izany dia ny hanohanana ireo vondrona mpiao ny zon'olombelona sy ny demokrasia:

Nambarany ihany koa ny famoronana ny Tahiry ho an'ny Vondrona Mpiao ny zon'olombelona, eo ambany fitantanan'ny Departemantam-panjakana. Ity tahiry ity dia natao hanome famatsiam-bola madinika ho an'ireo vondrona mpiao ny zon'olombelona voatery miatrika olana miavaka noho ny sakantsakana ataon'ny fitondrana any aminy: anisan'ny mety hampiasana ny famatsiam-bola ohatra ny fandaniana eny amin'ny fitsarana, ny ilaina amin'ny fitsaboana na ny filana arabolan'ireo fianakavian'ny mpikatroka voafonja.

Misy ihany koa ireo foto-kevitra misongadina miisa 10 narosony mikasika ny ONG (hita ao amin'ity adiresy ity izany : <http://usinfo.state.gov/xarchives/display.html?p=washfile-french&y=2007&m=February&x=20070227104709bpuh0.2030451>) mikasika indrindra ny fomba itondran'ireo fanjakana samihafa ireo fikambanana tsy miankina. Ireo foto-kevitra ireo no handrindra ny fomba hifampitondran'i Etazonia amin'ireo ONG. Ireto ONG ireto moa dia hampiasa ireo foto-kavitra ireo ihany koa mba hanombanana ny asa ataon'ny fitondrana any amin'ny firenena hafa. Izany foto-kevira izany dia natao ihany hameno ireo antontan-taratasy hafa an-tsipirihany efa novokarin'ny Firenena Mikambana sy ireo fikambanana iraisam-pirenena hafa mikasika ny vondrona mpiao ny zon'olombelona, ary azo ampiasaina hanentanana ny vondrona hafa manerana izao tontolo izao hanolotra ny fanohanany ho an'ireo ONG tojo fahasahiranana, amin'ny alàlan'ny fanomezana rafitra fanombanana azo ampiharina avy hatrany ho an'ireo fitondrana, fikambanana iraisam-pirenena, vondrona fikambanana sivily ary mpanao gazety.

Rehefa mahazo ny fanohanana avy amin'ny fitondrana demokratika ny asa ataon'ireo mpikatroka ho an'ny zon'olombelona sy ireo vondrona fikambanana sivily, dia afaka manampy ny olona rehetra manerana izao tontolo izao izahay hanoritra ny ho avy andrandrainy ao anatin'ny fahalalahana tanteraka. Raha izay no tanteraka dia azonay atao ny mandray anjara amin'ny fandrafetana tontolo tsaratsara kokoa sy azo antoka kokoa ho an'ny rehetra.

Tsy maintsy arovantsika ireo vondrona mpiaro ny zon'olombelona satria izy ireo no mpitondra ny fanovana ao anatin'ny demokrasia sy ny filaminana.

MADAGASIKARA

Madagasikara dia firenena demokratika ahitana antoko politika maro, sy mponina mahatratra 18 tapitrisa eo ho eo. Ny Filoha Marc Ravalomanana, izay voafidy fanindroany indray tamin'ny volana Desambra, sy ny antokony Tiako-I-Madagasikara (TIM), no nanjaka teo amin'ny fiainana politika. Tamin'ny ankabobeny dia nambara fa nalalaka sy ara-drariny ny fifidianana filoham-pirenena, na dia nisy aza ny fanavaozana ara-pifidianana nambaran'ny mpanara-maso iraisam-pirenena sy teto an-toerana fa ilaina hatao. Tamin'ny ankabobeny dia voafehin'ireo manam-pahefana sivily tam-pahombiazana ny mpitandro filaminana.

Ireto avy ireo olana nisongadina nahazoana tatitra mikasika ny zon'olombelona: fampiasan-kery tafahoatra nataon'ny mpitandro filaminana handravana mpanao fihetsiketsehana, izay nitarika fahafatesana sy faharatrana; hasarotry ny fiainana any am-ponja, izay niteraka fahafatesana; fisamborana tsy misy porofo ny mpanao fihetsiketsehana; fahalavaan'ny fitànanana am-ponja mialoha ny fitsarana; fanohintohinana ny fahalalahana'ny fanehoan-kevitra sy ny fanaovan-gazety ; kolikoly any anivon'ny tompon'andraikim-panjakana ; fanohintohinana ny fahalalahana ara-pinoana ; fanavakavahana sy herisetra mihatra amin'ny vehivavy eny anivon'ny fiaraha-monina ; fanondranana vehivavy sy tovovavy an-tsokosoko ary fampiasana zaza tsy ampy taona, anisan'izany ny asa an-tery.

FANAJANA NY ZON'OLOMBELONA

Fizarana 1 Fanajana ny maha-olombelona, anisan'izany ny fahalalahana manoloana ny:

- a. Famonoana olona tsy misy porofo na tsy ara-dalàna

Tsy nisy ny famonoana olona noho ny antony politika nataon'ny Fitondrana na ny tompon'andraikitra ao aminy; na izany aza, nisy tatitra nilaza fa nety ho nisy olona maty vokatry ny vono nahazo azy nandritra ny nisamborana azy tao anatin'ny fihetsiketsehana politika. Ny androtry ny nisamborana azy ihany izy dia navotsotra, saingy maty afaka andro vitsivitsy.

Taorian'ny fanadihadiana fohy dia nanambara ny Minisitry ny Filaminam-bahoaka fa tsy ny vono nataon'ireo mpitandro filaminana nisambotra azy tsy akory no nitarika ny fahafatesan'ity mpanao fihetsiketsehana ity(jereo Fizarana 2.b.).

Ny 15 May dia nizy vehivavy maty voadonan'ny fiaran'ny polisy nirimorimo tao Antananarivo, araka ny tatitra nenitn'ny mpanao gazety. Nametraka fitoriana ny fianakavian'ny maty; ary mbola nitohy ny fanadihadiana tany amin'ny fiafarlan'ny taona.

Nandritra ny taona dia olona maro no voasambatra sy notànana amponja vonjimaika noho ny fiheverana ho fandraisany anjara tamin'ny raharaha niseho tamin'ny taona 2005, izay nmonoan'ny zandarma iray olona 10 tany Ikelihorombe, izay voampanga ho nangalatra omby.

Tany amin'ny fiafarlan'ny taona dia tsy mbola nisy fanadihadiana natao momba an'Itpkl Yvon Hajaniaina Rafanomezantsoa maty nandritra ny fotoana nitazonan'ny polisy azy tany amin'ny volana May 2005.

Ny 11 Aogositra, dia norasain'ireo olona mpibodo tanin'olona tao Ankorondrano Ampefy tamin'ny antsibe sy antsy ary kibay ny polisy roa lahy. Nisy vondrona polisy sy zandarma tonga tany antoerana hampihatra ny didy fandroahana navoakan'ny fitsarana tany an-toerana, taorian'ny ady tany naharitra 30 taona. Vehivavy iray tao anatin'ireo olona nibodo tany ireo no maty nandritra ny fifanandrinana.

b. Fakana an-keriny

Tsy nisy tatitra momba ny fakana an-keriny noho ny antony politika na heloka bevava amin'ny fakana takalon'aina mpitranga niseho.

c. Fampijaliana sy fandratrana na fansaziana feno habibiana sy fanosihosena ny maha-olombelona

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa tsy azo atao ny manohintohina ny mahaolona iray manontolo; na izany aza anefa, nisy gadra sasany izay nampiharan'ny mpitandro filaminana herisetra ara-batana, eny fa hatramin'ny fanolanana aza.

Nampiasa hery ny polisy raha nandrava mpanao fihetsiketsehana, ka niteraka faharatrana izany (jereo Fizarana 2.b.). Tsy toy ny tamin'ny taon-dasa, izay tsy nisian'ny faharatrana nateraky ny grenade natsipy ho fampitahorana mpitokona.

Tamin'ny volana Febroary dia nisy nanapoaka grenade efatra teo ivelan'ny biraon'ny fitsarana ao Antananarivo. Nanambara ny mpanao gazety fa ny tanjon'ireo nanapoaka ny grenade dia ny

hampitahotra ireo mpitsara nanao fitokonana avy ao amin'ny Sendikan'ny Mpitsara (jereo Fizarana 6.b.).

Fiainana any anatin'ny fonja sy toerana fitànanana olo-meloka

Mafy sady mety hitarika fahafatesana ny fiainana any am-ponja. Ireo fonja miisa 99 manerana ny firenena, izay natao handray voafonja miisa 13.000, dia nahitana voafonja 17.427 tamin'ny volana Desambra araka ny fanambaran'ny Ministeran'ny Fitsarana. Any anatin'ireo fonja dia manodidina ny 1 metatra tora-droa isan'olona ny velarana iveloman'ny voafonja tsirairay. Tany amin'ireo fonja tena hipoka toa an'i Tsiafahy sy Moramanga, dia tsy maintsy niray efitra amin'ny fampiasana fandriana mifanao ambony ambany ao anatin'ny toerana tery dia tery ny voafonja ka nahatonga azy ireo hiara-hatory ao anatin'ny velarana iray metatra toradroa monja ho an'ny voafonja telo na efatra. Nisy ny tatitra navoakan'ny Observatoire National de ny Intégrité tamin'ny volana Aogositra izay nilaza fa nisy ny voafonja tao Antanimora nifanakalo fandriana tamin'ny sakafy sy entana hafa. Tany amin'ny fonjan'i Fianarantsoa kosa dia voatery nifandimby natory ny voafonja ao anatin'ny alina iray satria tsy ampy ny toerana voatokana handrian'izy ireo. Araka ny fanombanan'ny fikambanana tsy miankina maro dia fa ny antsasa-manilan'ny voafonja dia tsy fonja no itanana azy, fa any amin'ny toeram-pitobian'ny miaramila ohatra, na any amin'ny magazay fitahirizana entana na any amin'ny labatoara. Anisan'ny nitarika ny fihoarana miompampan'ny isan'ny voafonja ny fahabetsahan'ny fitazomana olona voafonja vonjimaika eo am-piandrasana ny fotoam-pitsarana (jereo Fizarana 2.d.). Eo ihany koa ireo voampanga sasany izay tsy afaka mandoa avy hatrany ny saran'ny fitsarana azy alohan'ny handraisany ny didim-pitsarana, ka dia averina any am-ponja aloha.

Ny sakafy tsy lavorary mandava-taona -- izay nahakasika hatramin'ny roa am-pahatelon'ny voafonja any amin'ny fonja sasany -- no tena anton'ny fahafatesana betsaka eny am-ponja. Mazàna dia mangahazo maina, vary na mangahazo 100-250 gr isan'andro no iveloman'ny voafonja. Izany anefa dia tsy mahatratra akory ny antsasaky ny fatran'ny sakafy tokony homena azy ireo araka ny fanombanana'ny Ministeran'ny Fitsarana. Ny fianakaviana sy ny fikambanana tsy miankina amin'ny fanjakana (ONG), toy ny Aumônerie Catholique des Fonja, no nameno ny sakafon'ny voafonja sasany isan'andro. Nanambara ny ONG sasany fa voafonja an-jatony ny matin'ny tsy fahampian-tsakafo, ka ny ankamaroan'ireo dia ny voafonja nafindra ho any amin'ny toerana lavitra sy saro-dàlana ka tsy nisy mpamangy sy mpanati-bary. Hatramin'ny nanombohan'ny Ministeran'ny Fitsarana ilay

fandaharana "Tefaka" tamin'ny volana Oktobra 2005, dia maherin'ny 100 ny isan'ny voafonja atahorana ka efa nafindra lavitra ny toerana nihaviany mba tsy hampisavorovoro ny namany any an-toerana. Noho izany famindran-toerana izany anefa dia tsy afaka namangy azy ireny intsony ny fianakaviany. Tao amin'ny fonja tsara ambina tao Tsiafahy ohatra, toerana namindrana ny ankamaroan'ireo voafonja tena atahorana ireo, dia maherin'ny 100 ny isan'ny voafonja navoaka hatramin'ny volana Oktobra mba hitsabo tena any ivelan'ny fonja, matetika noho ny tsy fahampian-tsakafo. Tsy latsaky ny sivy tamin'ireo voafonja nafindra avy tany Tsiafahy ho ao Antanimora no maty hatramin'ny volana Oktobra.

Ny tsy fahampian-tsakafo, miaraka amin'ny tsy fahalavorarian'ny fahadiovana, no nahatonga ny voafonja ho mora harary sy ho azon'ny areti-mifindra. Ny fahasimban'ny foto-drafitr'asa any a min'ireo fonja ihany koa-toy ny tsy fahampian'ny fitaovana fidiovana na ny tsy fisian'ny rano fisotro madio--dia nitarika aretin-koditra, firongatry ny bibikely madinika sy ny loza arapahasalamana hafa. Tetsy an-daniny dia sarotra ny fahazoana fitsaboa. Tamin'ny volana Oktobra dia nisy voafonja matin'ny hanoanana tao amin'ny fonjan'Antanimora, ka araka ny tatitra azo dia tsy fahampian-tsakafo sy koha-davareny no nahafaty azy. Nitatitra kosa ny mpanao gazety fa voafonja efatra hafa no maty ary farafahakeliny voafojna 20 ho voan'ny koha-davareny tao Antanimora.

Nandritra ny taona dia nandray andraikitra ny fitondrana mba hanarenana ny zava-misy any anivon'ny fonja. Tamin'ny volana Jona dia nanoso-kevitra ny Task Force Filoham-pirenena mba hampitomboana ny teti-bola natao hanatsarana ny sakafon'ny voafonja. Vokatr'izay dia nampitomboana 470.000\$ (iray lavitrisa Ariary) ny teti-bolan'ny Ministeran'ny Fitsarana hatramin'ny volana Martsa 2007 mba hanatsarana ny sakafon'ny voafonja. Nisy fihatsarana kely ny foto-drafitr'asa, toy ny fananganana rindrina hanasarohana ny zaza tsy ampy taona sy ny olon-dehibe any amin'ny fonjan'i Morondava sy ny fananganana trano vaovao ho an'ny fonja ao Betroka. Araka ny nambaran'ny ONG sasany, dia nanampy tamin'ny fampihenana ny isan'ny voafonja maty any am-ponja ireo fepetra noraisina ireo.

Araka any nambaran'ny mpitondra fiangonana sy ny ONG sasany dia mateti-pitranga any am-ponja ny fanolanana ary matetika ny mpiambina ny fonja sy ny voafojna sasany no manao an'izany heloka izany mba hanalana baraka ny voafonja sasany. Nilaza kosa ny fikambanana hafa fa na dia mahalana aza ny fanolanana, dia matetika kosa no ahitana voafonja mivaro-tena mba hividiananay

sakafo. Azo nampiasaina hanao asa an-tery ny voafonja sasany (jereo Fizarana 6.c.).

Indraindray dia tsy nosarahina ny voafonja efa feno taona sy ny tsy mbola ampy taona, ary nisy zazakely tsy mbola mianatra niaraka nipetraka tamin'ny reniny tao am-ponja. Mbola latsaky ny 18 taona ny 455 amin'ireo voafonja miisa 20.106 manerana ny firenena. Tsy nisara-toerana ireo mbola miandry ny fitsarana azy sy ireo efa voaheloka indraindray.

Tamin'ny ankapobeny dia neken'ny Fitondrana ny fijeren'ny CICR sy ny fikambanana tsy miankina sasany akaiky ny fiainana any am-ponja, ary nitranga ny fitsidihana toa izany nandritra ny taona.

d. Fisamborana na fihazonana tsy misy porofo

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa manan-jò hotsaraina ny olona voampanga ho nahavita heloka, ary voarara ny fisamborana sy fihazonana tsy misy porofo; na izany aza anefa, nisy fotoana tsy nanajan'ny Fitondrana ireo voalaza ireo teo amin'ny zava-niseho andavanandro.

Anjara asan'ny polisy sy ny mpitandro ny filaminana

Ny Minisitry ny Filaminam-bahoaka no mifehy ny polisim-pirenena ary miantoka ny fanarahan-dalàna sy ny filaminana an-tanàn-dehibe. Ny Zandarimariam-pirenena kosa, izay eo ambany fiahian'ny ministeran'ny Fiarovam-pirenena, no miantoka ny fandriam-pahalemana any amin'ny faritra hafa rehetra manerana ny nosy.

Nanelingelina ny fanatanterahan'ny polisim-pirenena sy ny zandarimaria ny asany ny tsy fahampian'ny fiofanana sy fitaovana, ny hakelin'ny karama raisiny, ary ny fihanaky ny kolikoly. Nandritra ny taona dia maromaro ny mpitandro filaminana nenjehin'ny Fitondrana noho ny kolikoly.

Tamin'ny volana Oktobra, dia nisy manam-boninahitra miaramila sy zandarma niisa 16 voasambotra noho ny nandraisany anjara tamin'ny fanondranana poleta, grenade ary AK-47 an-tsokosoko tany Diego Suarez. Tany amin'ny fiafarlan'ny taona dia mbola nitohy ny fanadihadiana ary mbola niandry ny fitsarana azy ireo voasambotra.

Fisamborana sy fihazonana

Na dia voalazan'ny lalàna aza fa ilaina amin'ny fotoana rehetra ny didy fisamborana, ankoatry ny fisamborana taorian'ny fifanenjehana mivantana; dia mbola nisy ihany olona voatazona sy voafonja noho ny fiampangan'olon-tsotra. Amin'y ankapobeny dia manan-jò hanana mpisolo vava sy hahafantatra ny heloka iampangana azy ny voampanga; na izany aza anefa, tsy voatery hiantoka mpisolo vava ny Fitondrana raha tsy mihoatra ny 5 taona ny sazy mety ho azon'ny teratany voampanga noho ny heloka iampangana azy. Misy ny fahafahana vonjimaika; na izany aza anefa, teo amin'ny zava-niseho andavanandro dia maro ny voampanga tsy afaka nangataka izany. Matetika ny mpitsara no nampiasa ny "Mandat de dépôt" izay ihazonana ny voampanga any am-ponja mandra-pitsara azy. Tamin'ny ankapobeny dia afaka namangy avy hatrany ny voafonja ny fianakaviany. Nisy ihany nefa ny voafonja, toa ireo natoka-monina, izay tsy dia afak anifanersaerana loatra.

Nandritra ny taona dia nisy ny mpianatra nanao fihetsiketsehana sy mpanao politika mpanohitra izay nosamborin'ny mpitandro filaminana (jereo Fizarana 2.b. sy 3).

Olana goavana ny fiandrasana el any fotoam-pitsarana. Voafaritry ny lalàna fa izay voarohirohy ho nahavita heloka dia tsy maintsy ampangaina na afahana 48 ora aorian'ny nisamborana azy; na izany aza anefa, nandritra ny taona dia nisy ireo olona nohazonin'ny Fitondrana nandritra ny fotoana ela noho izany nialoha ny hiampangana na hamotsorana azy. Araka ny nambaran'ny Minisitry ny Fitsarana dia tsy misy fepetra manokana momba ny faharetan'ny fitànanan am-ponja mandra-piandry ny fitsarana ao amin'ny lalàna, ho an'ireo heloka manokana toy ny halatr'omby. Fitsarana manokana mihitsy no afaka mitsara ny halatr'omby, ka any min'ny faritra sasany dia indra mandeha isan-taona no miasa io fitsarana manokana io. Tamin'ny volana Febroary dia navoakan'ny Ministeran'ny Fitsarana ny didy famoahana ny olona iray voatazona tsy nisy fiampangana nandritra ny 19 taona tao amin'ny fonjan'i Tsiafahy. Halatr'omby no nisamborana azy, saingy very nandritra ny taona maro ny antontan-taratasy momba azy, ka sady tsy afaka notsaraina izy no tsy afaka navotsotra.

Notaterin'ny Ministeran'ny Fitsarana fa eo ho eo amin'ny 65 isan-jaton'ny voafonja rehetra, dia eo am-piandrasana ny fitsarana azy avokoa. Anisan'ny antonym mpitarika ny fahelan'ny fiandrasana ny fotoam-pitsarana ny tsy fahalavorarian'ny lamina fikajiana ny antontan-taratasy, ny rafitra ara-pitsarana nilaozan'ny toetr'andro izay mihazona ny voampanga any am-ponja na inona na inona heloka iampangana azy, ny tsy fahampian'ny mpitsara raha ampitahaina amin'ny isan'ny mponina, ny tsy

fahampiana'ny fitaovana ary ny haratsin'ny lâlana mankany amin'ny faritra lavitry ny tanân=dehibe. Na dia eo aza ny arofanina apetraky ny lalâna, dia matetika no nihoatra ny herintaona ny fitànana am-ponja mandra-piandry ny fanadihadiana. Maro ny voafonja miandry mandrytra ny fotoana mahritra noho ny sazy ambony indrindra mifandraika amin'ny heloka iampangana azy.

Nandray andraikitra lehibe ny fitondrana mba hamahana ny olana lehibe momba ny fahelan'ny fitànana am-ponja vonjimaika. Nisy ny lalâna navoaka tamin'ny volana Janoary momba ny "fahafahana arahana fepetra" azo omen any voafonja sasany noho ny fahatsaran'ny fitondran-tenany rehefa avy namita ny antsasaky ny sazy nomena azy izy. Tamin'ny volana Aprily dia nanambara ny Minisitry ny Fitsarana fa manomboka eo dia izay nahavita heloka bevava ihany no hampiharana ny *mandat de dépôt*. Natomboky ny Ministeran'ny Fitsarana ny fanombanana ny fahombiazan'iroe mpitsara ary napetraka ho tanjona ny famitana ny fitsarana ireo ady heloka rehetra nitranga tamin'ny taona 2004, aloha'ny fiafaran'ny taona. Natomboky ny fitondrana ihany koa ny fanombanana ny tribonaly manerana ny firenena sy ny fanomezana fiofanana momba ny zon'olombelona ho an'ny mpitsara.

Fanalefahan-tsazy

Nandritra ny taona dia nahatratra 7.279 ny isan'ny olona nahazo fanalefahan-tsazy avy tamin'ny Fitondrana, ka ny sasany tamin'izany dia natao hampihenana ny fivangogoan'ny voafojna sy hanamaizanana ny raharaha miandry ny fitsarana. Ny 26 Jona no namiahany Filoha Ravalomanana didy famotsoran-keloka ho an'ny voafonja niisa 1.572, sy fanalefahan-tsazy 12 volana ho an'ny voafonja hafa niisa 5.707. Ny ankamaroan'ireo nahazo fanafoanan-tsazy dia ireo voafonja noho ny heloka tsy nisy herisetra, ireo efa voafonja nihoatra ny 15 taona farafahakeliny ary ireo efa mahatratra 70 taona noho miakatra.

e. Fandavana ny fitsarana tsy mitanila sy ampahibemaso

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa mahaleo tena ny fitsarana; na izany aza anefa, hita fa voabaikon'ny fahefana mpanatanteraka ny sehatra rehetra eo amin'ny fitsarana, sady nahitana kolikoly indraindray. Tamin'ny volana Janoary dia niravona ilay olana nitarika ny fitokonan'ny mpitsara tamin'ny taona 2005, rehefa nolian'ny Parlemanta ny fitsipi-pifehezana izay mandrara ny mpitsara tsy hanao fitokonana, sady mampiakatra ny karama raisin'ny mpitsara. Tany amin'ny fiafaran'ny taona dia nanao fanadihadiana tamin'ny mpitsara iray noho ny kolikoly ny komity momba ny fifampifehezana anatiny.

Ny Ministeran'ny Fitsarana no miahy ny fahefana mpitsara, izay ahitana sehatra efatra. Ny Fitsarana Ambaratonga Voalohany no mitsara ireo raharaha sivily sy ny ady heloka bevava ahitana sazy sy onitra voafetra ihany. Ny Fitsarana Ambaratonga Faharoa kosa dia ahitana Fitsarana Ambaratonga Voalohany mpitsara ireo ady ahitana sazy mihoatra ny 5 taona an-tranomaizina. Ny Fitsarana Tampony indray no mandray ny fangatahana fanafoanana na fanamafisana didy avy any amin'ny Fitsarana Ambaratonga Faharoa. Ny Fitsarana Avo momba ny Lalàm-panorenana (HCC) indray no manamarina fa mifanaraka amin'ny Lalàm-panorenana ireo lalàna, didy, ary ny hitsivolana avoaka. Ao amin'ny fahefana mpitsara ihany koa dia ahitana fitsarana voatokana ho an'ny ady heloka toy ny halatr'omby.

Ny fitsarana miaramila dia natokana hitsara ireo miaramila, ary nitovy amin'ny fitsarana sivily ihany ny fizotran'ny fitsarana ao aminy, saingy ahitana miaramila ao anatin'ny "jury". Afaka mangataka ny hanafoanana ny didy nivoaka ny miaramila voampanga. Mpitsara sivily, izay matetika ampian'ny "jury" ahitana manamboninahitra miaramila, no mitarika ny fitsarana miaramila.

Ambaran'ny lalàna fa ny tanàna kely tsirairay dia manan-jò hiaro ny fananany sy ny filaminam-bahoaka ao anatiny. Nampiharina tany amin'ny tanàna madinika sasany ny fitsarana tsy ofisialy najoron'ny fiaraha-monina, nantsoina hoe « Dina », mba hitsarana ny ady heloka tsotra eo amin'ny samy tanàna madinika, mikasika ny halatr'omby ohatra. Feran'ny lalàna ho onitra ara-bola ihany anefa ny sazy avoakan'ny Dina. Ny Dina dia tsy manaraka ny fenitra iraisam-pirenena momba ny fitsarana araka ny tokony ho izy; na izany aza anefa, tsy nisy tatitra nilaza fa nisy Dina nanome sazy nahitana fampijaliana ara-batana na fanohintohinana ny fahalalahana. Azo atao ny mangataka ny fanafoanana ny sazy navoakan'ny Dina eo anatrehan'ny fitsarana ara-panjakana na ny Biraon'ny Mpanelanelana, izay manao famotorana ka mangataka onitra amin'ny alàlan'ireo manam-pahefana ara-pitsarana.

Fizotry ny fitsarana

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa ny voampanga dia manan-jò hiaro tena araka ny fepetra rehetra voafaritry ny lalàna amin'ny dingana rehetra lalovan'ny fitsarana azy, ary atao ampahibemaso ny fitsarana. Ny voampanga ihany koa dia manan-jo hanatrika ny fotoana itsarana azy, hahafantatra ny heloka iampangana azy, hampifanatrika vavolombelona, hanolotra porofo, ary hangataka fanafoanana ny didy nivoaka. Ambaran'ny lalàna fa manana izany zo izany avokoa izay rehetra mizaka ny zom-pirenena Malagasy.

Ny fitondrana dia tsy maintsy miantoka mpisolovava ho an'ny voampanga raha toa ka mihoatra ny dimy taona ny sazy mifandraika amin'ny heloka iampangana azy. Nanao fahadihadiana ny Ministeran'ny Fitsarana mba hamaritana raha tsara hitarina ho an'ny voampanga hafa rehetra ity zo ity, indrindra ireo tsy mba afaka manarama mpisolovava ho azy manokana. Azon'ny mpisolovava atao ny afaka maka antsimpiriham-baovao any am-pelatanan'ny fanjakana; na izany aza, tsy azon'ny voampanga atao izany raha tsy manana mpisolovava izy. Ambaran'ny lalàna fa marina avokoa ny olona mandra-pahita porofo manameloka azy; matetika anefa no tsy voahaja izany fiheverana ny olon-drehetra ho olo-marina izany. Na dia ambaran'ny lalàna aza fa azo atao ny mampiasa ny jury amin'ny tranga rehetra, dia mazàna dia teo ady momba ny asa ihany no niasa izy ireny.

Tamin'ny taona 2003 sy 2006, na dia tsy nanatrika ny fotoam-pitsarana azy aza Atoa Pierrot Rajaonarivelox, mpitarika politika manao sesi-tany an-tsitrano, dia voaheloka noho ny firaisansa tsikombakomba, fanararaotam-pahefana ary fanodikodinana volampanjakana. Na dia nanamafy aza Atoa Rajaonarivelox fa niafina tao ambadik'ireo fanamelohana ireo ny fitondrana--didy fanamelohana izay mbola nampiakariny fitsarana ambony--mba hisakanana azy tsy hampihatra ny zo maha-olombelona sy zo politika ananany hirotsaka hofidiana ho filoham-pirenena, dia namely hatrany ny fitondrana fa ady heloka tsotra izao izany ary tsy maintsy manaraka ny fanapahen-kevitry ny fitsarana sy ny lalàna manankery momba ny fifidianana eto an-toerana Atoa Rajaonarivelox. Nandritra ny fotoana mialoha ny fifidianana dia tsy navelan'ny fitondrana hiditra teto Madagasikara ny tenany, ho fitandroana ny filaminam-bahoaka. Na dia tany ivelany aza ny tenany dia nanohy hatrany nitsipaka ny fanamelohana azy (jereo Fizarana 3).

Gadra politika

Nandritra ny taona dia tsy nahita fahombiazana Atoa Jean Eugene Voninahitsy, mpitarika antoko mpanohitra sady Solombavambahoaka, raha nampiakatra fitsarana ambony taorian'ny fanamelohana azy tamin'ny volana Desambra 2005 noho ny "Fanararaotam-pahefana." Heverin'ny mpanara-maso fa antony politika no nanamaleohana azy, satria tokony ho voakasika amin'ny fanenjehana heloka toa itony ny BIANCO, saingy tsy nanadray anjara mihitsy ity birao ity na kely aza (jereo Fizarana 3).

Rafi-pitsarana sivily sy fomba famahana olana

Misy ny fitsarana sivily mahaleo tena sy tsy miangatra, izay misahana ny ady heloka sivily rehetra, anisan'izany ny ady mahakasika ny zon'olombelona. Na izany aza, matetika ny fitsarana no tojo olana eo amin'ny fampiharana ny didy navoaka amin'ny ady heloika sivily.

f. Fidirana tsy ara-dalàna amin'ny fiainana manokana, fiainam-pianakaviana, tokatrano, na fifandraisana

Voararan'ny Lalàm-panorenana ny toa izany, ary tsy toy ny tamin'ny taon-dasa fa tsy nisy tatitra voaray momba ny fitsabahana tsy an'antony nataon'ny fitondrana tamin'ny fiainana manokana, fiainam-pianakaviana, tokatrano na fifandraisana, raha tsy nahazoana alàlana avy tamin'ny fitsarana.

Fizarana 2 Fanajana ny fahalahana sivily, toy ny:

a. Fahalahahan'ny fanehoan-kevitra sy ny asa fanaovan-gazety

Na dia voalazan'ny Lalàm-panorenana fa malalaka ny fanehoan-kevitra sy ny asa fanaovan-gazety; na izany aza anefa, noferan'ny Fitondrana ireo zò ireo teo amin'ny zava-niseho andavanandro. Nisy tatitra nilaza fa noteren'ny tompon'andraikitra sasany tao amin'ny Fitondrana ny mpanao gazety sasany tsy hivalampatra loatra amin'ny fitantaran'ireto farany ny hadisoana voalaza fa vitan'ny Fitondrana, ary nisy ny mpanao gazety nahazo fampitahorana. Nanao sivana ny tenany ny mpanao gazety sasany.

Niisa 14 ny gazety mpiseho isan'andro tsy miankina nisongadina ary nisy ireo gazety tsy miankina maro hafa nanenika ny firenena na teo amin'ny toerana iray voafaritra, izay nahalana kokoa ny fivoahany. ny *Quotidien*, izay dia fananan'ny Filoha manokana, ny gazety nahitana taratra indrindra ny hevity ny fitondxrana. Be loatra ny isan'ny olona tsy mahay mamaky teny sy manoratra, ary tsy tonga lafatra ny foto-drafitr'asa fanapariahana ny gazety vita printy any an-drenivohitra, ka tsy afaka mitondra fanovana firy ny fampahalam-baovao an-tsoratra.

Ny Fitondrana ihany no nanana televiziona sy onjam-peo nahenika ny firenena iray manontolo. Nahenika ny firenena ihany koa anefa ny MBS, televiziona sy onjam-peon'ny Filoha, ary indraindray dia tonga any amin'ny faritra sasany tsy mbola ahitana ny haino aman-jeri'ny fanjakana akory. Tany amin'ny fiafarlan'ny taona dia mbola nahanton'ny Ministeran'ny Fifandraisana, ny Paositra sy ny

Serasera avokoa aloha ny fangatahana avy amin'ny haino aman-jery tsy miankina maro hafa, izay maniry hampita manerana ny firenena, mandra-pamitan'ny ministera ny andrana teknika ho amin'ny fampiasana zana-bolana mba hampitana fandaharana manerana ny firenena. Ankoatr'izay dia nisy 229 teo ho eo ny onjam-peo, ka ny 137 tamin'ireo no nanana alàlana ara-dalàna. Niisa 29 kosa ny televiziona, ka ny 20 no nanana alàlana ara-dalàna. Nahazo alàlana hiasa malalaka ny mpanao gazety iraisam-pirenena.

Nandritra ny taona dia maro ireo fikambanana mpanao gazety no nanakiana ny nanakatonan'ny Fitondrana ny onjam-peo sasany tamin'ny taona 2004 sy ny fampitahorana ny mpanao gazety amin'ny fitioriana, fitanana am-ponja, onitra, sy ny fandrahonana ho faty.

Nambaran'ny *Reporters Sans Frontieres* ao amin'ny tatitra fanaony isan-taona momba ny fahalalahany asa fanaozan-gazety fa nihatsara ny zava-nisy teto amin'ny firenena nandritra ny taona, satria tamin'ny ankapobeny dia nilamina iny taona iny. Na izany aza dia nisy ihany ny tatitra nilaza fa nisy mpanao gazety voasambatra na niharan'ny fampitahorana.

Taorian'ilay fanonganam-panjakana tsy nahomby nataon'ny Jeneraly Andrianafidisoa ("Jeneraly Fidy") tamin'ny 17 Novambra, dia nitaina ny mpanao gazety avy ao amin'ny Radio Don Bosco sy avy ao amin'ny TV Plus fa nisy tompon'andraiki-panjakana nampitandrina azy ireo mba tsy hampita vaovao mikasika ny zavatra nataon'ny Jeneraly Fidy intsony, mba tsy hanakorontanana ny filaminam-bahoaka na ho voatery hakatona. Ankoatr'izay, ho setrin'ny filazany fa fahadisoan'ny vaovao nampitaina momba ny fikasana hanongam-panjakana iny dia nanao fampitandremana ampahibemaso hentitra ny Filoha Ravalomanana ho an'ny mpanao gazety sy ny tompon'ny haino aman-jery rehetra mba hanamarina ny vaovao vao mampita izany, rah atsy izay dia handray fepetra ny tenany. Taorian'izay dia nihaona tamin'ny mpanao gazety avy ao amin'ny Cellule de Crise pour ny Défense de ny Presse ny Minisitry ny Fifandraisan-davitra, ka nanome tokuy fa tsy mampitahotra azy ireo velively ny fitondrana. Noraran'ny lehibeny ny mpanao gazety iray ao amin'ny onjam-peo tsy miankina iray ao Antananarivo tsy hanao fanadihadiana aloha.

AREMA dia antoko politika mpanohitra.) nambara fanalain'ny mpitandro filaminana ny fakan-tsariny ary nokapohiny ny loha sy hatok'ity mpanao gazety ity, talohan'ny nitondrany azy halaina am-bavany. Ny alin'iny ihany izy dia nalefa nody.

Mbola tsy niverina nisokatra ny Radio Say ao Toliara, izay nakaton'ny fitondrana tamin'ny taona 2004.

Tamin'ny ankapobeny dia niasa mavitrika ny mpanao gazety ary naneho hevitra sy fomba fijery maro samihafa. Na izany aza, nifehy tena tsy hitsikera ny fitondra any sasany amin'ireo mpanao gazety miasa amin'ny haino aman-jerim-panjakana.

Ireompanao gazety any amin'ireo haino aman-jery tsy miankina kosa dia noheverina fa tsy mantsy hanaraka ny firehana politika'ny tompon'ny orinasa. Nisy tatitra nilaza fa nisy mpanao gazety iray niasa tamin'ny onjam-peo tsy miankina iray ao Fort Dauphin dia nahazo fandrarana tsy hitsikera ny fitondrana, satria mpanohana ny fitondrana ny tompon'ilay orinasa.

Indraindray dia nanolotra kolikoly ho an'ny mpanao gazety ny tompon'andraikitra sasany avy amin'ny biraom-panjakana, orinasa tsy miankina sy antoko politika, mba hanaovan'ireto farany tatitra tsara momba ny tranga sasany. Tamin'ny ankapobeny mantsy dia kely karama ny mpanao gazety, indraindray aza dia mandray karama latsaky ny karama ambany indrindra.

Tsy toy ny tamin'ny taon-dasa, fa tsy nisy tatitra voaray momba ny mpanao gazety nohazonin'ny fitondrana noho ny fanalam-baraka.

Nolavin'ny fitondrana hatrany ny hanome visa maharitra ho an'ny solotenan'ny Radio France Iraisam-pirenena, Atoa Olivier Peguy, izay nitsikera ny zavatra nataon'ny fitondran-dRavalomanana nandritra ny disadisa politika tamin'ny taona 2002. Ny volana Jona 2005 dia nisy ny taratasy nisokatra nalefan'ilay ONG iraisam-pirenena antsoina hoe Comité pour ny Protection des Mpanao gazety ho an'ny Filoha Ravalomanana, manainga ny fitondrana hanavao ny vidsa ho an'Atoa Peguy, saingy tsy nahaom0baliny izany. Nanendry solotena hafa hiasa eto ny Radio France Iraisam-pirenena.

Fahalalahana amin'ny fampiasana ny Internet

Tsy nosakanan'ny fitondrana ny fampiasana ny Internet, ary tsy nisy tatitra nilaza fa narahin'ny fiotondrana maso ny mailaka na ny *chatrooms* ao amin'ny Internet. Afaka naneho hevitra malalaka sy tam-pilaminana tao amin'ny Internet, anisan'izany ny mailaka, ny isam-batan'olona sy ny vondrona tsirairay. Ny tanàn-dehibe

ihany no tena afaka nampiasa ny Internet; tamin'ny ankapobeny mantsy dia tsy mbola nahitana ny teknolojia sy foto-drafitr'asa nilaina ho an'izany tany ambanivohitra.

Fahalalahana akademika sy hetsika ara-kolotsaina

Tsy nosakanan'ny fitondrana ny fahalalahana akademika sy hetsika ara-kolotsaina.

b. Fahalalahana hivory am-pilaminana sy hanangana fikambanana

Fahalalahana hivory

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa malalaka ny fivoriana am-pilaminana; na izany aza anefa, nisy fotoana nameran'ny Fitondrana io zò io teo amin'ny zava-niseho andavanandro. Nisy tatitra avy amin'ny lafivalon'ny firenena nilaza fa nisy mpikambana avy amin'ny mpanohitra tsy nahazo alàlana hamory vahoaka tamin'ny toerana sasany toy ny kianjabe. Noraran'ny ben'ny tanànan'Antananarivo avokoa ny hetsika politika an-dàlam-be rehetra, ho fitandroana ny foto-drafitr'asa manerana ny tanàna. Nampiasa hery ny polisy handravana mpianatra nanao fihetsiketsehana nandritra ny taona, izay namoizana ain'olona iray sy naharatrana olona maro, ary nisamborana olona maro hafa.

Tamin'ny vanim-potoana nialoha ny fifidianana filoham-pirenena, dia nisy mpampahalala vaovao nampita ny tatitry ny mpanohitra sasany nilaza fa nisy nisakantsakana mazàna ny fiezahan'izy ireo hamory vahoaka. Ny 21 May, dia nanambara Atoa Herizo Razafimahaleo, anisan'ny mpanohitra, fa nisy tompon'andraiki-panjakana sasany nanakana an-kolaka azy tsy hamory ny mpanohana azy ka nanidy tampoka ny trano hivoriana, na dia efa nahazoany alàlana ara-dalàna aza izany. Ny androtr'io ihany dia nofoanana tampoka noho ny "olana teknika" ny fandaharana tamin'ny televiziona iray izay saika handraisany fitenenana.

Ny 07 Oktobra dia nokapohin'ny polisy sy zandarma ary nosamboriny ireo mpanao fihetsiketsehana nivory teo amin'ny seranam-piaramanidin'i Toamasina, niandry ny fahatongavan'Atoa Pierrot Rajanarivelox, mpitarika politika nanao sesitany antsitrapo. Andro vitsivitsy taorian'izay dia nodimandry Itpkl Nirilala Antonio Rakotondralambo, anisan'ireo mpanao fihetsiketsehana enina voasambotra nandritra ilay hetsika. Misy tatitra sasany milaza fa ny vono nataon'ny mpitandro filaminana tamin'ny fotoana nisamborana azy no nitarika ny fahafatesany. Ho setrin'izany fiampangana izany, dia niaiky ny Minisitry ny

Filaminam-bahoaka fa mety ho niharan'ny "kapoka madinika" vitsivitsy Itpkl Rakotondralambo raha niezaka nifehy ireo mpanao fihetsiketsehana ny mpitandro filaminana, saingy nohamafisiny fa nisy ny taratasy nosoniavin' Itpkl Rakotondralambo tamin'ny fotoana namotsorana azy, nilaza fa tsy nisy fampijaliana natao taminy nandritra ny fotoana nihazonana azy, ary efa niverina niasa izy roa andro talohan'ny nahafatesany. Nihevitra ny mpanara-baovao tany an-toerana fa tao anatin'ny fahalalahana tokoa no nanaovany sonia izany taratasy izany.

Tamin'ny volana Febroary, tao amin'ny Oniversiten' Antsiranana (antsoina koa hoe Diego Suarez), dia nampiasa hery ny polisy handravana ireo mpianatra mpanao fihetsiketsehana nikendry ny hanatsarana ny fiainana eny amin'ny oniversite. Nisy mpianatra iray tapa-tànana sy ary mpianatra 104 hafa no voasambatra. Efa navoaka avokoa izy ireo tany amin'ny fiafaran'ny taona.

Tsy nisy fepetra noraisina nandritra ny taona mikasika ireo mpitandro filaminana nandratra mpanao fihetsiketsehana tamin'ny taona 2005 sy 2004.

Fahalalahana hivory

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa manan-jò hanangana fikambanana sy antoko politika ny olom-pirenena; na izany aza anefa, dia raràn'ny Lalàm-panorenana mazava tsara ihany koa ny fikambanana "manohintohina ny firaism-pirenena, sy ireo manindrahindra ny jadona na ny fanavakavahana ara-pihaviana, ara-pirazanana, na ara-pinoana." Maro an'isa ny antoko politika.

c. Fahalalahana ara-pinoana

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa malalaka ny finoana, ary tamin'ny ankapobeny dia nohajain'ny Fitondrana io zò io teo amin'ny zava-niseho andavanandro; na izany aza, mbola tsy navelan'ny fitondrana hisokatra ny Fiagonana Protestanta Vaovao eto Madagasikara (FPVM) (izay nisintaka tamin'ny Fiagonan'i Jesoa Kristy eto Madagasikara (FJKM)), noho ny filazana fa nibodo ny fananan'ny FJKM ity fiagonana ity. Tamin'ny volana Aprily dia namoaka didy ny Sampana mpiahy ny ady amin'ny fanjakana (Chambre Administrative) ao amin'ny Fitsarana Faratampony ka nanery ny fitondrana hanolotra porofo tsy azo lavina manamarina ny tokony hanakatonana ny FPVM. Mbola tsy niravina ity raharaha ity tany amin'ny fiafaran'ny taona. Mbola tsy nahazo nisokatra ihany koa ny Eglise Universelle du Royaume de Dieu, ho fitandroana ny lalàna sy ny filaminam-bahoaka.

Ambaran'ny lalàna fa mila misoratra anarana any amin'ny Ministeran'ny Atitany fikambanana ara-pivavahana. Izay fikambanana ara-pivavahana tsy manaraka izany toromaiky ny minisitera mikasika ny fisoratana anarana izany dia afaka misoratra anarana ho fikambanana tsotra, izay tsy manana alàlana handray fanomezana na hanao fanompoam-pivavahana. Araka ny tombana nataon'ny tompon'andraikitra avy ao amin'ny ministeran'ny Atitany dia maherin'ny arivo ny isan'ireo vondrona sy fikambanana ara-pivavahana manerana ny firenena no tsy misoratra anarana ofisialy.

Fanararaotana sy fanavakavahana ao amin'ny fiaraha-monina

Misy mponina Jiosy vitsy an'isa ao amin'ny firenena; saingy tsy nisy tatitra mikasika ny hetsika manohitra ny Semita nandritra ny taona.

Raha mila fanazavana an-tsipirihany kokoa dia jereo ny *Tatitra Iraisam-pirenena momba ny Fahalalahana ara-Pinoana ho an'ny taona 2006*.

d. Fahalalahana'ny fivezivezena manerana ny firenena, dia mankany ivelany, fifindra-monina, sy fampodiana an-tanindrazana

Voalaza ao anatin'ny Lalàm-panorenana ireo zò ireo, ary tamin'ny ankapobeny dia nohajain'ny Fitondrana izany teo amin'ny zav-niseho andavanandro. na izany aza, nandritra ny taona dia tsy mbola navelan'ny fitondrana hiverina eto an-tanindrazana hatrany Atoa Pierrot Rajaonarivelox, mpitarika politika nanao sesi-tany an-tsitrano (jereo Fizarana 3).

Tsy voararan'ny Lalàm-panorenana manokana ny sesi-tany an-tery; na izany aza anefa, tsy nampiassa izany ny Fitondrana. Ny Filoha teo aloha Ratsiraka sy ny mpikambana hafa tao amin'ny fitondrany dia mbola nanao sesi-tany ny tenany tany amin'ny fiafaran'ny taona.

Nolavina ny fangatahan'ny mpikambana sasany ao amin'ny fiaraha-monin'ny Karana hizaka ny zom-pirena Malagasy. Noho izany dia tsy manana firenena izy ireo, ary tsy afaka manana ireo antontan-taratasy ilaina rehefa hivoaka ny firenena (jereo Fizarana 5).

Fiarovana ireo mpitsoa-ponenana

Ao amin'ny lalàna dia tsy ahitana andalana mikasika ny zon'ny mpitsoa-ponenana na ny famaritana ny tsy manan-kialofana araka ny Fifanarahen'ny Firenena Mikambana tamin'ny taona 1951 mikasika ny Famaritana ny Tsy manan-kialofana na ny Protocole de 1967, saingy nisy ny rafitra napetraky ny Fitondrana hiahiana ireo tsy manan-kialofana. Teo amin'ny zava-niseho andavanandro dia noraran'ny Fitondrana ny fampodiana izay olona manahy fanenjehana any amin'ny firenena nihaviany. Nisy ny olona nosokajian'ny Fitondrana ho tsy manan-kialofana na mpitsoa-ponenana ary niara-niasa tamin'ny Kaomiseran'ny Firenena Mikambana ho an'ny Tsy manan-kialofana sy ireo fikambanana hafa miahys ny maha-olona ny Fitondrana ho fanampiana ireo tsy manan-kialofana vitsy tao amin'ny firenena.

Fizarana 3 Fanajana ny zò politika: ny zon'ny olom-pirenena hanova ny Fitondrana

Ambaran'ny Lalàm-panorenana fa ny olom-pirenena dia manan-jò hanova ny Fitondrana ao anatin'ny filaminana; na izany aza anefa, nahitana korontana hatrany ny fanovana Fitondrana in-telo nisesy tato anatin'ny 14 taona farany.

Fifidianana sy fandraisana anjara eo amin'ny sehatra politika

Tamin'ny ankapobeny dia nilamina sy nirindra ny fifidianana filoham-pirenena notanterahina teo amin'ny firenena tamin'ny volana Desambra, ary nahatratra 61.45 isan-jato ny tahan'ny fandraisana anjaran'ny mpifidy. Nilaza ireo mpanara-maso maro avy eto an-toerana sy avy any ivelany fa nalalaka sy ara-drariny io fifidianana io tamin'ny ankapobeny. Afaka namory vahoaka malalaka ireo mpilatsaka ho fidiana avy amin'ny mpanohitra, na nanao valan-dresaka ho an'ny mpanao gazety mba hampahafantarana ny fomba fijeriny sy hitsikerany ny fitondrana. Ireo mpanara-maso ny fifidianana kosa dia afaka niditra malalaka tany amin'ireo birao fandatsaham-bato nandritra ny latsa-bato sy ny fanisam-bato. Tsy nisy ny fanelingelenana ny mpifidy nandritra ny latsa-bato, ary nahafehy ny asany ireo tompon'andraikitra isaky ny birao fandatsahambato. Nandiso ny nambaran'ireo mpanohitra ny valin'ny fanadihadiana ny fomba fiasan'ny haino aman-jerim-panjakana nataon'ny fikambanana iraisam-pirenena tsy miankina PACT. Hita tamin'izany mantsy fa nanome fotoana tsy andoavam-bola sy nitovy zara ho azy 14 nilatsaka ho fidiana ho Filoham-pirenena ny haino aman-jerim-panjakana. Nisy ny lesoka ara-drafitra maro navoitran'ireo mpanara-maso iraisam-pirenena, saingy nambarany fa tsy nidika ireny hoe niezaka hanelingelina miplatsaka ho fidiana iray manokana ireny olana ireny. Na izany aza anefa, dia nanao antso avo izy ireo hanaovana fanavaozana

ara-pifidianana alohan'ny fifidiana solombavam-bahoaka amin'ny taona 2007.

Na dia tsy nampiasa fampitahorana na herisetra aza ny mpitandro filaminanaavy amin'ny fitondrana, tamin'ny andron'ny fifidianana dia nisy vondron'olona folo teo ho eo nandoro ny vata fandatsaham-bato tany amin'ny birao fandatsaham-bato telo tany Toliara. Voasambatra noho izany heloka izany ny solombavam-bahoaka AREMA mpanohitra teo aloha Eloi Valoserana, ary mbola nitohy ny fanadihadiana momba azy tany amin'ny fiafaran'ny taona. Voasambatra ihany koa ny solombavam-bahoaka AREMA mpanohitra teo aloha Eric Lemalade noho ny nanipazany Cocktail Molotov tany amin'ny birao fandatsaham-bato tany Toamasina; ary mbola tsy nikatona ny fanadihadiana momba izany.

Tamin'ny fotoana nialoha ny fifidianana tamin'ny volana Desambra dia nanomboka nanao antso momba ny hanavaozana ny rafitra sy fandrindrana ny fifidianana ny antoko mpanohitra sasany, ny fikambanana sivily ary ny mpikambana sasany ao amin'ny fiaraha-monina iraisam-pirenena. Nangatahin'izy ireo manokana ny: fialana amin'ny fampiasana biletamaro ka anombohana ampiasana ny biletatokana; fananganana komisiona nasionaly misahana ny fifidianana izay mahaleo tena kokoa; fanavaozana ny fehezan-dalàna mifehy ny fifidianana mba hampidirana ny sazy mifanandrify amin'ny hosoka sy hanaovana ny fanovana hafa ilainaa amin'ny rafi-pikarakarana ny fifidianana; ary ny fandrafetana lisi-pifidianana amin'ny solosaina. Ny hany notanterahin'ny fitondrana tamin'ireo fangatahana ireo dia ny fandrafetana lisi-pifidianana amin'ny solosaina. Nanao ezaka ihany koa ny fitondrana hizarana karapanondro mba hanamora ny fisoratana anaran'ireo olom-pirenena miisa 1,5 tapitrisa eo ho eo izay tsy nanana taratasy ahafantarana azy. Nisy ny fahatarana ara-taratasy sy ny hadisoana ara-materialy teo amin'ireo hetsika roa ireo, izay nanosika ny vondrona mpanohitra sy ny fikambanana sivily sasany hilaza fa mitady hanao hosoka ny fitondrana. Nisy anefa ny vahaolana nentin'ny fitondrana tamin'ny minitrafarany, izay tsy nisy fiantraikany nisongadina teo amin'ny fizotran'ny fifidianana na ny vokatra azo.

Ny Filoha Didier Ratsiraka sy ny antoko AREMA nentiny no nibahan-toerana teo amin'ny fiaianana politike to amin'ny firenena ny taona 1974 hatramin'ny 2001, ka ny fomba tena fanaony dia ny famoretan'ny fitondrana ny mpanohitra politika. Ny fifidianana filoham-pirenena tamin'ny taona 2001 no kihondàlana teo amin'ny tontolo politika, rehefa nandresy, na dia nisy nitsipaka izany fandresenyizany aza, ny Filoha Marc Ravalomanana sy ny antoko TIM tarihiny. Nandritra ireo

fifidianana taty aoriana dia afaka nirotsaka malalaka hofidiana ny isam-batan'olona sy ny antoko politika ary niatrika ny fifidianana tsy nisy sakantsakana. Ny hany niavaka tamin'izany dia ny zava-nitranga tamin'Atoa Pierrot Rajaonariveloz, tompon'andraikitra ambony taloha tao amin'ny fitondran'Atoa Ratsiraka, izay nitsoaka ho sesi-tany tany Paris taorian'ny disadisa momba ny fifidianana tamin'ny taona 2002. Voaheloka Atoa Rajaonariveloz, na tsy nanatrika ny fotoam-pitsarana azy aza, ho niray tsikombakomba tamin'ny fanararaotam-pahefana sy fanodikodinana vola, saingy nambarany fa niafina tao ambadik'ireo fiampangana ireo ny fitondrana mba hisakanana azy tsy ho afaka hampihatra ny zo maha-olombelona sy ny zo politika ananany hirotsaka hofidiana ho filoham-pirenena. Taorian'ny nanambaran'Atoa Rajaonariveloz fa hiverina eto an-tanindrazana izy ny volana Oktobra mba hanatitra ny taratasy filatsahan-kofidiana, dia nambaran'ny Filoha Ravalomanana ampahibemaso fa afaka miverina malalaka eto amin'ny firenena ny olom-pirenena rehetra saingy tsy maintsy manaraka ny didy navoakan'ny fitsarana eto an-toerana sy ny lalàna momba ny fifidianana, izay manambara fa tsy afaka mirotsaka hofidiana ny olona voampanga noho ny heloka iray. Na izany aza anefa, dia nisy tompon'andraiki-panjakana niezaka hatrany nisakana ny fiverenan'Atoa Rajaonariveloz teto amin'ny firenena, noho ny fiarovana ny filaminam-bahoaka hono.

Nisy ny fanipazana grenady nitranga nandritra ny taona, izay heverina fa noho ny antony politika. Tamin'ny volana Aogositra sy Septambra dia nisy olona fito nosamborin'ny polisy, noho ireo fanipazana grenady niara-nitranga teo an-tokotanin'ny Fitsarana Avo momba ny Lalàm-panorenana sy ny fonenan'ny Minisitry ny Atitany Charles Rabemananjara ary ny fonenan'ny Jeneraly Bertini Rajoelson. Olona telo farafahakeliny tamin'ireo voasambotra ireo dia "rezervista" taloha, araka ny anarana niantsoana ny tafika manokana nomba an'Atoa Ravalomanana nandritra ny disadisa politika tamin'ny taona 2002. Maro tamin'izy ireo no kivy sy nihodina tamin'Atoa Ravalomanana taty aoriana. Tsy nisy ny naratra nandritra ireo fanipazana grenady ireo, ankoatry ny naharatran'ny balan'ny mpiambina ny iray tamin'ireo mpanipy grenady. Tany amin'ny fiafaran'ny taona dia mbola notanana amponja vonjimaika ireo voasambotra, ary mbola nitohy ny fanadihadiana.

Iray no minisitra vehivavy tao anatin'ny governemanta, raha nahitana vehivavy 8 tao amin'ireo solombavam-bahoaka miisa 160 tao amin'ny Antenimieram-pirenena, ary vehivavy ny 10 tamin'ireo Loholona miisa 90. Vehivavy ihany koa ny iray tamin'ireo Filoham-paritra niisa 22 voatendry.

Nahitana Silamo 12, Hindou iray, ary Sinoa-Malagasy roa ihany koa ny mpikambana tao amin'ny Antenimieram-pirenena, ary nisy Loholona Silamo valo. Nisy ihany koa ny Sinoa-Malagasy sy ny Silamo nitana toerana teo amin'ny asam-panjakana. Tsy nanana solotena tao amin'ny Fitondrana kosa ny teratany Indiana(Karana) satria vitsy tamin'izy ireo no nizaka ny zom-pirenena Malagasy (zahao Fizarana 5).

Kolikoly sy mangarahara ao amin'ny fitondrana

Mbola olana nisongadina nanerana ny fitondrana ny kolikoly, saingy nanambara ny Transparency Iraism-pirenena fa nihatsara ny zava-nitranga teto amin'ny firenena raha ampitahaina amin'ny taon-dasa, raha ny tahan'ny kolikoly no jerena.

Tamin'ny taona 2004 no nolaniana ireo lalàna sy laminasa voalohany novokarin'ny fitondrana hiadiana amin'ny kolikoly, ka tafiditra tao anatin'izany ny fametrahana ny BIANCO-Birao Mahaleotena Hiadiana amin'ny Kolikoly--sampañasa mahaleotena misahana ny fanabezana momba ny ady amin'ny kolikoly, ny fisorohana ny kolikoly ary ny fanadihadiana ny fitarainana momba ny kolikoly. Tany am-boalohany dia sehatra manan-danja 10 no nokendrena tamin'ity paikady ity, anisan'izany ny fitsarana, ny fadin-tseranana ary ny polisy. Teo koa ny fanaovana antso avo hananganana ny fitsarana vaovao nantsoina hoe *Chaîne Pénale*, ny fananganana vondrona madinika misahana ny ady amin'ny kolikoly any anivon'ny ministera tsirairay, sy ny tamba-jotran'ny vata fametrahana fitarainana momba ny kolikoly any amin'ny tsirairay amin'ireo distrika miisa 111 manerana ny firenena. Nisy ny paikady fanohizana mahasahana ny taona 2005-07, ka nanindriana manokana ny fampihenana ny kolikoly any amin'ireo sehatra aratoe-karena toy ny fizahan-tany, ny harena an-kibon'ny tany ary ny indostria.

Ho an'Antananarivo, teo anelanelan'ny volana Janoary sy Novambra dia naharay fitarainana miisa 5.815 ny BIANCO. Fitarainana niisa 640 tao anatin'ireo no nanaovan'ny BIANCO fanadihadiana satria nifandraika tamin'ny kolikoly, ka vokatr'izay dia raharaha niisa 137 no nampitaina tany amin'ny fitsarana ka olona 201 no voasambotra: notànana am-ponja vonjimaika ny 56, ary nafahana vonjimaika kosa ny sisa.

Tamin'ny volana Martsa dia nanokatra biraom-paritra tany amin'ny renivohitr'i Fianarantsoa ny BIANCO. Hatramin'ny faran'ny taona dia nahatratra 1.081 ny fitarainana voaray tany. Nanaovan'ny BIANCO fanadihadiana ny 327 tamin'ireo, ka olona 63 no

voasambotra. Folo tamin'ireo no voatana am-ponja vonjimaika, ary nafahana vonjimaika kosa ny 53.

Nisy ny tambajotran'ny vata fandatsahana fitarainana notantanin'ny BIANCO tany amin'ny tsirairay tamin'ireo distrika miisa 111 manerana ny firenena. Nandritra ny taona dia notohizan'ny tompon'andraikitra ao amin'ny BIANCO ny fitsidihana tsy tapaka ireo faritra isan'isany mba hampahafantarana ny iraka iantsorohany sy hanao fanadihadianas. Anisan'ny paikadin'ny BIANCO ho fanariana ny sain'ny besinimaro sy ho fanabeazana ny olom-pirenena ny fandaharana ao amin'ny haino aman-jery; ny fanambarana amin'ny gazety sy ny resadresaka atao; ny fametrahana afisy eran'ny seranam-piaramanidina, any amin'ny biraom-panjakana ary manerana ny tanàna tsirairay; ny fampirantiana ary ny fandefasana horonan-tsary. Nisy ny karazamboky dimy novokarin'ny BIANCO momba ny fiofanana ho amin'ny ady amin'ny kolikoly, ka boky miisa 90.000 no efa nozarinny tamin'ny mpianatra sy mpampianatra maro. Nisy ny fiofanana nokarakarain'ny BIANCO ho an'ny tompon'andraiki-panjakana isantànana, mpanao gazety, zandarma sy polisy, ary ho an'ny Tily sy Mpanazava. Nisy koa ny seminera mifantoka amin'ny lohahevitra manokana notontosain'ny BIANCO ho an'ny mpitsara tany Mahajanga, Fianarantsoa ary Toamasina. Mba hiadiana amin'ny kolikoly manenika ny polisy misahana ny fifamoivoizana dia nisy ny boky kely fanabeazana mora vakiana novokarin'ny BIANCO ka hampiasaina mandritra ny fiofanana ho an'ny polisy.

Tsy misy lalàna mikasika ny fahazoana vaovao momba ny Fitondrana. Izay naniry hahazo taratasy ara-panjakana azon'ny besinimaro alaina dia voatery nandany fotoana nanaraka ireo fepetra be pitsompitsony any anaty birao, vokatry ny tsy fision'ny lamina manara-penitra mikasika ny fitehirizana antontan-taratasy.

Fizarana 4 Fihetsiky ny Fitondrana manoloana ny fanadihadiana ataon'ny fikambanana iraisam-pirenena sy tsy miankina amin'ny fanjakana, momba ny fanitsahana ny zon'olombelona voalaza fa niseho

Maro ireo fikambanana avy eto an-toerana sy iraisam-pirenena misahana ny zon'olombelona no afaka niasa tamin-kalalahana, nanao fanadihadiana sy nampahafantatra ny zavatra hitany mahakasika ny zon'olombelona. Naneho fahavononana hiara-miasa sy hihaino azy ireo ny tompon'andraikitra tao amin'ny Fitondrana.

Ny Lalàm-panorenana dia mitaky ny Fitondrana hanangana fikambanana tsy manao politika hampandroso sy hiaro ny zon'olombelona. Na izany aza anefa, tsy niasa mihitsy ny Filankevim-pirenena momba ny zon'olombelona hatramin'ny taona 2002, fotoana nahalanian'ny fotoam-piasan'ireo mpikambana tao aminy. Tsy nanome fanazavana mikasika ny fahataran'ny fanendrena ny olona hisolo ireo mpikambana ireo ny Fitondrana.

Fizarana 5 Fanavakavahana, herisetra eo amin'ny fiaraha-monina, ary fanondranana olona an-tsokosoko

Voararan'ny Lalàm-panorenana ny endrika fanavakavahana rehetra; na izany aza anefa, tsy nisy andrim-panjakana voatendry manokana hampihatra ny lalàna mikasika izany.

Ny Vehivavy

Voararan'ny Lalàna ny herisetra ao an-tokatrano, saingy mbola olana hatrany ny herisetra mianjady amin'ny vehivavy ao an-tokatrano. Tamin'ny ankapobeny dia niditra an-tsehatra ny polisy sy ireo manampahefana ara-pitsarana rehefa misy manao tatitra mikasika ny fikasiha-tànana. Araka ny tatitry ny mpanao gazety dia vehivavy maro no iharan'ny herisetra ao an-tokatrano, saingy vitsy no manao fitarainana. Tao anatin'ny ezaka iray novokarin'ny fitondrana hiatrehana ny herisetra ao an-tokatrano, dia nisy ny fiaraha-miasan'ny Ministeran'ny Mponina ny ny fikambanana tsy miankina tao Antananarivo sy Fianarantsoa mba hanomezana torohevitra avy amin'ny mpahay lalàna ho an'ireo niharan'ny herisetra ao an-tokatrano. Tsy nanana antontan'isa mikasika ny isan'ny olona nenjehina noho ny herisetra tao an-tokatrano anefa ny Ministeran'ny Fitsarana, n any isan'izay voaheloka na voasazy noho izany heloka izany.

Voararan'ny Lalàna ny fanolanana amin'ny ankapobeny saingy tsy voaresaka manokana ao ny fanolanana ataon'ny vady. Sazy an-tranomaizina telo taona hatramin'ny figadrana mandra-pahafaty no miandry ny mpanolana, araka ny taonan'ilay voaolana, ny fifandraisan'ilay nanolana sy ilay voaolana. Manan-danja manokana koa ny fahafantarana na mifanerasera amin'ny ankizy na tsia ilay mpanolana eo amin'ny asany andavanandro. Ny fanolanana ankizy sy vehivavy bevohoka dia voaheloka asa an-terivozona. Raha niaro fandratrana ilay fanolanana dia miampy 2 hatramin'ny 5 taona an-tranomaizina. Tamin'ny ankapobeny dia nampiharin'ny fitondrana ireo sazy ireo ho an'izay fanolanana nanaovana tatitra sy nahazoan fanamelohana.

Tsy heloka ny fivarotan-tena, saingy voasokajy ho heloka kosa ny lahasa mifanindran-dàlana aminy, toy ny fampirisihina sy fampiantranoana mpivaro-tena ary ny fampirisihina zaza tsy ampy taona ho amin'ny fahalotoam-pitondran-tena. Nanenika ny firenena ny fivarotan-tena,indrindra tany amin'ireo faritra be mpizaha tany.

Olana tsy nitsaha-nitomby koa ny fizahan-tany mamoafady, araka ny nandrosoan'ny sehatry ny fizahan-tany. Tamin'ny volana Septambra 2005 dia nomen'ny Filoha Ravalomanana fampitandremana ny vahiny tsy ho avy hanao fizahan-tany mamoafady. Notohizan'ny fitondrana ny hetsika fampahafantarana natombony, tamin'ny fametrahana afisy fampahafantarana manerana ny seranam-piaramanidina sy ny hotely, sy ny fampidirana pejy iray manontolo fanentanana ao anatin'ilay boky kely omen'ny fadintseranana ho an'ireo vahiny iraisam-pirenena vao tonga. Tamin'ny ankapobeny dia voarakotra ao amin'ny lalàna momba ny *harcèlement sexuel* ny fizahan-tany mamoafady.

Tsy nisy tatitra mikasika ny fanondrana vehivavy an-tsokosoko (jereo Fizarana 5, Fanondrana olona an-tsokosoko).

Melohin'ny lalàna ny "Harcèlement sexuel", saingy fahita matetika io tranga io, indrindra any anivon'ireo orinasa afaka haba. Nampiharin'ny fitondrana ireo lalàna momba ny *harcèlement sexuel* rehefa nentina nanoloana ny fitsarana; na izany aza, mahalana dia mahalana no nisy nanao fitarainana momba izany. Tany amin'ny fiandohan'ny taona dia nisy vehivavy mpiasa tao amin'ny orinasa *Columbia Clothing Company* any Antsirabe nametraka fitarainana noho ny *harcèlement sexuel*. Mpisia fito--Sri Lankais roa ary Malagasy dimy--no voaheloka noho ny *harcèlement sexuel*, nasaina nandoa lamandy ary nahazo sazy mihantona roa taona an-tranomaizina.

Tamin'ny ankapobeny dia mitovy ny zo ananan'ny vehivavy sy nylehilahy manoloana ny lalàna. Araka ny lalàna dia mitovy ny zò anànan'ny lehilahy sy ny vehivavy amin'ny fifidianana ny toerana honenan'ny mpivady; ary tamin'ny ankapobeny dia nahazo ny antsasaky ny fanànan'ny mpivady ny vehivavy raha nisy fisaraham-panambadiana. Izay vehivavy maty vady ka manan-janaka dia mandova ny antsasaky ny fananana niraisan'ny mpivady; ny vehivavy maty vady ka tsy niteraka kosa dia tsy manan-jo amin'ny fananana alohan'ny iray tam-po amin'ny maty. Tsy voatery ho voahaja foana anefa ireo voalazan'ny lalàna ireo teo amin'ny zava-niseho andavanandro. Indraindray dia nampiasaina ny fomban-drazana antsoina hoe "Kitay telo an-dalàna", izay ahazoan'ny vehivavy ny ampahatelon'ny fanànanana niraisan'ny

mpivady raha misy fisarahana. Na dia nanao sonia ny Fifanarahana Iraism-pirenena momba ny Fiarovana ny Vehivavy aza i Madagasikara, dia tsy nisy sampan'asa nisahana ny fiarovana ny zon'ny vehivavy manoloana ny lalàna tao anatin'ny fitondrana.

Amin'ny ankapobeny dia tsy nahitana fanavakavahana ny vehivavy loatra teo anivon'ny fiaraha-monina an-tanàn-dehibe, izay nahitana vehivavy nanana na nitarika orinasa tsy miankina na an'ny fanjakana. Tamin'ny taona 2003 dia nitatitra ny ministeran'ny Asa fa vehivavy no tompon'ny 30 isan-jaton'ny orinasa mijoro ara-panjakana sy ny 53 isan-jaton'ireo orinasa tsy mijoro ara-panjakana. Na izany aza anefa, tsy azon'ny vehivavy atao ny mitana toerana izay mety hanohintohina ny fahasalamany, ny fiarovana ny ainy ary ny fisainany.

Maro an'isa ireo fikambanana tsy miankina amin'ny fanjakana nifantoka tamin'ny fanabeazana ho olom-pirenena vanona ho an'ny vehivavy sy ny tovovavy, nanazava ny fiarovana omen'ny lalàna ho azy ireo manokana. Na izany aza anefa, noho ny tsy fahaizana mamaky teny sy manoratra, ny kolotsaina sasany, sy ny tsy fahafantarana tsara ny zony, dia vitsy ireo vehivavy manao fitarainana ofisialy na mangataka onitra rehefa voahitsakitsaka ny zony.

Ny ankizy

Ny ministeran'ny Fahasalamana, ny ministeran'ny Fanabeazam-pirenena, ary ny ministeran'ny Mponina dia samy tompon'antoka amin'ny endrika samihafa mahakasika fiainan'ny ankizy; saingy noho ny tsy fahampian'ny famatsiana ara-bola sy ny tsy fahalavorarian'ny raharaha dia tsy nisy antontan'isa azo antoka voaangona.

Voalazan'ny Lalàm-panorenana fa tsy andoavam-bola ny fampianarana ho an'ny ankizy Malagasy rehetra, ary tsy maintsy mianatra any amin'ny ambaratonga voalohany ny ankizy hatramin'ny faha-14 taonany; saingy araka ny tatitra nataon'ny Banky Iraism-pirenena tamin'ny taoa 2004 dia ny 68 isan-jaton'ny zaza feno taona afaka hianatra any amin'ny ambaratonga voalohany ihany no voasoratra anarana any (jereo Fizarana 6.d.). Tamin'ny ankapobeny, ny ankizy any ambanivohitra dia mijanona eo antenantenan'ny sekoly ambaratonga voalohany, saingy ny ankizy any an-tanàn-dehibe kosa matetika dia tonga hatrany amin'ny bakalorea ilaina hidirana eny amin'ny oniversite. Mitovy ny fanabeazana sy fitsaboana azon'ny tovovavy sy ny tovolahy.

Tamin'ny taona 2004 dia natomboky ny UNICEF sy ny Fitondrana ny hetsika maharitra 3 taona hampitomboana ny isan'ny zaza manana kopia. Tsy mbola misy tetikady itambaran'ny firenena iray manontolo mikasika ny kopia, nefo tsy azo raisina hianatra na hahazo fikarakarana ara-pahasalamana avy amin'ny fanjakana izay zaza tsy manana kopia. Hita nandritra ny fanadihadiana nataon'ny UNICEF tamin'ny taona 2003-2004 fa ny 25 isan-jaton'ny zaza latsaky ny 5 taona tsy mbola manana kopia.

Araka ny lalàna, ny tovolahy sy tovovavy feno 18 taona dia tsy mila alàlana avy amin'ny ray aman-reniny intsony raha hanambady. Araka ny lalàna ihany dia ilaina izany alàlana izany ho an'ny fanambadian'ny tovovavy manomboka eo amin'ny 14 taona sy ny tovolahy manomboka eo amin'ny 17 taona. Azon'ny fitsarana omena alàlana ny fanambadian'ny zaza tsy mbola mahafeno ireo taona ireo noho ny "antony tsy azo ihoarana" toy ny fitondrana vohoka, saingy mila alàlana avy amin'ny ray aman-dreny izany.

Saika tsy voasoratra ara-panjakana avokoa ny ankamaroan'ny fanambadiana any ambanivohitra, ary matetika dia mbola kely taona ireo mpivady. Ny sasany amin'ireo fanambadiana ireo dia nampanarahana ny fomba ofisialy aty aoriania, rehefa mba mahangona ny vola ilaina ireo mpivady na rehefa misy antony ilany taratasy fanamarinana ny maha-mpivady azy. Fotoana fohy aorian'ny maha-maoty ny tovovavy any ambanivohitra dia misy ny fanerena azy an-kolaka mba hanambady, mba hahitana raha afaka mitondra vohoka izy, izay fepetra ilaina mialoha ho an'y fanambadiana. Mamboatra "trano" ahitana efitra iray ho an'ny zanany vavy ny ray aman-dreny mba hanombohany "mitady vady". Fotoana fohy aorian'izay dia miditra ao amin'ny fanambadiaa ara-pomba nentim-paharazana ireo zanany vavy ireo.

Misy ihany ny fanambadian'ny zaza tsy ampy taona any an-tanàn-dehibe, saingy mahalana dia mahalana izany. Matetika dia mijanona maharitra kokoa an-tsekoly ny tovovavy an-tanàn-dehibe noho ireo tovovavy any ambanivohitra. Nisy resaka mandeha milaza fa misy ray aman-dreny mampirisika ny zanany tsy ampy taona hanambady lehilahy manam-bola sy be taona, ary mandray vola avy amin'ireto farany.

Mbola olana nipetraka ny fivarotan-tena ataon'ny ankizy, ary anisan'ny endrika fampiasana ankizy mpitranga matetika. Araka ny fanadihadiana mitohy nataon'ny Fandaharanasa Iraisam-pirenena Hamongorana ny Fampiasana Zaza tsy ampy taona, ao anatin'ny Birao Iraisam-pirenena misahana ny asa (IPEC), dia ankizy manodidina ny 700 hatramin'ny 800 no mivaro-tena ao Nosy Be, ary Maherin'ny 2.000 izany ao Toamasina. Milaza ny sasany amin'ireo

ankizy mivaro-tena ireo fa im betsaka lavitra noho ny salanisan'ny karama isam-bolana no azon'izy ireo. Misy ny foko Bara Iatsanta any Ivohibe, izay manao ny fomba antsoina hoe "tsenan'ampela". Ao anatin'izany dia manatona ny tsenan'omby any an-toerana ny tovovavy tsy mbola ampy taona, na an-tsitrapiro io na irahin'ny ray aman-dreniny, ka "vidian'ireo" tompon'omby manambola mandritra ny halina.

Tsy nisy tatitra mikasika ny fanondranana ankizy an-tsokosoko (jereo Fizarana 5, Fanondranana olona an-tsokosoko).

Mbola olana nipetraka ny fampiasana zaza tsy ampy taona, anisan'izany ny asa an-tery (jereo Fizarana 6.d.).

Na dia tsy araka ny lalàna aza ny fandaozana ankizy, dia hita fa olana tsy nitsaha-nitombo izy io noho ny fahantrana tafahoatra sy ny tsy fahampiana eo anivon'ny fianakaviana maro. Nisy ivon-toerana vitsivitsy afaka nandray ireo ankizy mpirenireny.

Tamin'ny ankapobeny dia nezahin'ny sampan'asan'ny fanjakana misahana ny ankizy nilaozan-dray aman-dreniny aloha ny nametraka azy ireny tany amin'ny havany, ary matetika dia rehefa tsy misy vahaolana hafa intsony vao anterina any amin'ny mpitaiza zaza kamboty izy ireo, na avela hatsangan'olona. Ho fiatrehana ny olana momba ny fandaozana ankizy, dia misy ny tambajotra mahasahana sehatra maro miaro ny zo sy miahys ny ankizy najoron'ny Ministeran'ny Mponina tamin'ny taona 2002, ary efa miasa any amin'ny tanàna miisa 11 manerana ny faritany enina. Tany Diego Suarez ohatra, dia navondron'ity tambajotra ity ny sampanasa miisa 22 avy amin'ny fitondrana, ny birao mpampihatra lalàna, ny sehatra tsy miankina sy ny mpanao asa soa, ka niandraikitra ireo tranga manokana nahasahana ny fanararaotana ny ankizy sy fandaozana ankizy niainga avy tamin'ny fitarainana teny anivon'ny fitsarana. Anisan'ny fanampiana nomeny ny fitsaboana ara-pahasalamana sy ny torohevitra avy amin'ny mpahay lalàna.

Fanondranana olona an-tsokosoko

Tsy voararan'ny lalàna manokana ny fanondranana olona an-tsokosoko, ary nisy tatitra mikasika ny fanondranana olona an-tsokosoko. Ny ankamaroan'iroe tranga momba ny fanondranana olona an-tsokosoko dia teto an-toerana ihany, nahakasika indrindra ny ankizy naondrana avy any ambanivohitra ka nentina nankaty andrenivohitra hiasa an-trano na hivaro-tena. Mahalana no nahitana fanondranana olona an-tsokosoko nankany ivelany, satria vitsy ihany ny tatitra nilaza fa nisy vehivavy sy tovovavy vitsivitsy naondrana an-tsokosoko hivaro-tena any amin'ireo firenena sy

nosy manodidina toa an'i Maurice sy ny Réunion. Maro tamin'ireo olona naondrana an-tsokosoko ireo no niharan'ny herisetra arabatana sy ara-tsaina.

Ny mpanondrana olona an-tsokosoko dia nahitana fikambanan'olon-dratsy, "namana", na havana alavitra. Tamin'ny ankapobeny dia nofitahin'ireo mpanondrana olona an-tsokosoko ny tovovavy sy tovolahy tany ambanivohitra ka nampanantenainy asa any an-tanàndehibe. Tamin'ny ankapobeny dia ny *taxi-brousses* fampiasan'ny besinimaro no nitaterana ireo olona naondrana an-tsokosoko ireo. Ny mpanondrana olona an-tsokosoko manodidina ny faritr'Ilakaka any atsimo dia nanery ireo ankizy--indrindray ny zanany naterany ihany--handao ny renivohitr'i Toliara ka handeha hiasa any amin'ny toerana fitrandrahana vatosoa any alavitra any.

Ny mpanondrana olona an-tsokosoko dia azo enjehina araka ny andàlana ao amin'ny fehezan-dalàna momba ny ady heloka bevava sy ny momba ny asa, izay mandrara ny *pédophilie* sy ny fizahan-tany mamoafady. Ny Ministeran'ny Fitsarana no tompon'andraikitra amin'ny fampiharana izany lalàna izany. Tsy nisy anefa tatitra voaray nandritra ny taona momba ny olona voasambatra noho ny fanondranana an-tsokosoko.

Nambaran'ny fitondrana fa anisan'ny tanjona hotratrariny manokana ho an'ny taona ny ady amin'ny fanondranana olona an-tsokosoko; ary notohizany ny fampiharana ilay paikady hiatrehana ny olana momba ny fampiasana ankizy sy fanondranana olona an-tsokosoko manerana ny firenena. mba hanairana ny sain'ny besinimaro momba ny toeatra mampiavaka ny fanondranana olona an-tsokosoko sy ireo endrika ratsy indrindra isehoan'ny fampiasana ankizy, dia nisy ny fiofanana nokarakarain'ny Ministeran'ny Fanabeazana tany amin'ny sekoly maherin'ny 100 sy ho an'ny fikambanan'ny ray aman-dreny manerana ny firenena. Ny Ministeran'ny Fizahan-tany sy ny Kolotsaina kosa dia nanatontosa fiofanana ho an'ny mpiasa miisa eo amin'ny sehatry ny fizahan-tany mba hanaitra ny sain'ny besinimaro momba ny fizahan-tany mamoafady, ary nikarakara ezaka fampahafantarana mivantana ireo olona mety hiharan'izany fanondranana olona an-tsokosoko izany. Ny Ministeran'ny Tanora sy ny Fanatanjahan-tena indray dia nampiofana ny mpiasany any amin'ny faritra isanisany izay miarahiasa amin'ny tanora, mba ho mailo amin'ny fisorohana ny fanondranana an-tsokosoko. Ny Ministeran'ny Fifandraisan-davitra sy ny Serasera indray dia namorona afisy hampitaina fahatra manohitra ny fizahan-tany mamoafady, sy nanaparitaka manerana ny firenena ny horonan-tsary iray novokarin'ny UNICEF momba ny fanerena olona hivarо-tena. Ny Ministeran'ny Mponina kosa dia nanao ezak agoavana ho fizarana kopia, mba hisakanana izay

mikasa hanondrana zazakely an-tsokosoko. Ny Sekreteram-Panjakana misahana ny Filaminam-bahoaka kosa dia nandrafitra fandaharana fanabeazana momba ny fanerena ankizy hiasa, natao hampiasaina any amin'ny sekoly, hotely, ireo distrika "faritra mena", ho ary ho an'ny polisy sy ny zandarma. Mikasika ny fiarovana sy fanampiana ireo niharan'ireo heloka ireo kosa, dia ankizy mpiasa niisa 36 no nampiantranoin'ireo ivon-toerana telo ao amin'ny firenena, ka na nomena fanofanana arak'asa na naverina any antsekoly. Ankizy mpiasa 20 amboni'ireo no voasoratra anarana handray fiofanana arak'asa, ary ankizy 20 hafa no nomena fanabeazana amboniny.

Ny kilemaina

Voararan'ny lalàna ny fanavakavahana ny kilemaina ara-batana sy ara-tsaina, ary tsy nisy ny fanavakavahana ny kilemaina teo amin'ny sehatry ny asa, ny fanabeazana, na ny raharaha atolotry ny fanjakana ho an'ny vahoaka. Voafaritry ny lalàna tsara ny zò anànan'ny kilemaina ary voalazan'ny lalàna ny tokony hananganana filankevi-pirenena sy isam-paritra hiaro ny zon'ny kilemaina. Nisy ny komisiona nasionaly sy zana-tsampana isam-paritra najoron'ny fitondrana, ka nifototra tamin'ny famoronana karatra famantarana ny kilemaina, mba hahazoana antoka fa misy fikarakarana manokana azon'izy ireo any amin'ny biraom-panjakana. Nisy ny fikambanana tsy miankina iraisam-pirenena sy fikambananana maro eto an-toerana, anisan'izany ny Fivondronan'ireo Fikambanana Miaro ny Tombontsoan'ny Kilemaina, izay niezaka nampivoaka ny lalàna mamaritra fa tokony hitovy zo amin'ny rehetra ny kilemaina.

Niisa 30 mahery ireo toeram-panabeazana manokana ho an'ny kilemaina, izay novatsian'ny fanjakana. Nisy tatitra mikasika ny mpianatra tsy navela hanao fanadinana fidirana noho ny maha-kilemaina azy.

Tamin'ny taona 2004 dia natomboky ny Fitondrana ny ezaka handraisana kilemaina hiasa any anivon'ireo biraom-panjakana aty amin'ny foibe na isam-paritra ary namoaka didy ny fitondrana mba hahazoan'ny kilemaina: fitsaboana any amin'ny tobim-pahasalamana an'ny fanjakana sy tsy miankina; asa tsy misy fanavakavahana; alàlana hametraka fangatahana amin'ny asam-panjakana; ary fanabeazana any anivon'ireo sekolim-panjakana sy ivon-toerana fanofanana arak'asa, izay tompon'antoka tamin'ny fanampiana ny kilemaina mikasa hiditra ao aminy. Noho ny fihenan'ny teti-bola dia kely ihany ny fanohanana ara-bola ho an'ireo lahasa ireo nandritra ny taona. Hita nandritra ny fanadihadiana nataon'ny *Handicap Iraisam-pirenena* tamin'ny taona 2005 fa nananosarotra

ho an'ny kilemaina ny nahazo fitsaboana ara-pahasalamana na fiofanana arak'asa ; ary matetika izy ireo no niharan'ny herisetra ara-batana, indrindra ny vehivavy sy tovovavy.

Ireo vitsy an'isa ara-pihaviana/ara-pirazanana/ara-poko

Ny Malagasy, izay taranaka Malay-Polyneziana, Afrikana, sy Arabo mifangaro, dia nisokajy ho foko 18, anarana izay tsy nidika fanambaniana mihitsy teo amin'ny mponina. Samy niteny Malagasy ny ankamaroan'ny mponina rehetra. Tsy nisy azo antsoina hoe maro an'isa ireo foko 18 ireo. Nahitana vitsy an'isa teratany Indo-Pakistanais, Kaomoriana, sy Sinoa ihany koa ny firenena.

Noho ny tantara naharitra teo amin'ny fanafihana ara-tafika sy fanjakazakana ara-politika, dia tafakatra ho ambonin'ireo foko tany amin'ny morontsiraka (taranaka Afrikana) ny fari-piainan'ny foko tao afovoan-tany izay taranaky ny Aziatika, indrindra ny Merina. Noho io tsy fitoviana io dia nisy tsy tapaka ny fihenjanana mangina teo amin'ny mponina avy any afovoan-tany sy ny avy any amorontsiraka. Samy manan-danja eo amin'ny fandraisana mpiasa avokoa ny foko nihaviana, ny firazanana, sy ny firaisan-kina isam-paritra.

Efa zato taona mahery izay no teto ny vondron'olona Indo-Pakistanais izay mavesa-danja eo amin'ny toe-karena, antsoin'ny rehetra hoe Karana. Hatramin'izay dia ny varotra no nifantohan'ny Karana, izay nahatratra 20.000 teo ho eo. Vitsy tamin'izy ireo no nizaka ny zom-pirenena Malagasy, izay tsy azo raha tsy teratany Malagasy ny reny niteraka, ary maro tamin'izy ireo no mihevitra fa voasakana tsy handray anjara feno eo anivon'ny fiaraha-monina sady iharan'ny fanavakavahana indraindray.

Fizarana 6 Zon'ny mpiasa

a. Ny zò hanangana fikambanana

Ambaran'ny lalàna fa azon'ny mpiasam-panjakana sy ny tsy miankina ny atao ny manangana na mirotsaka ho mpikambana ao amin'ny sendika izay tiany ka tsy mila alàlana mialoha, ary izay tokoa ny zava-nisy andavanandro. Etsy an-daniny dia tsy mba afaka manangana sendika ireo mpiasa ao amin'ny raharaha iankinan'ny amin'ny firenena, toy ny polisy sy ny miaramila. Mila misoratra anarana any amin'ny fanjakana ny sendika, ary tsy tapaka ny fanomezan'ny fanjakana alàlana ho an'ireo sendika vao

mijoro. Araka ny antontan'isan'ny ministeran'ny Asa dia ny 14 isan-jaton'ny mpiasa any amin'ireo orinasa afak'aba, sy ny 10 isan-jaton'ny mpiasa hafa rehetra no mpikambana amina sendika. Araka ny voalazan'io minisitraa io ihany dia mahatratra 73 isan-jaton'ny mpiasa no ao anatin'ny sehatry ny fiompiana sy fambolena. Tsy nanana antontan'isa azo antoka momba ny isan'ny mpiasa nirotsaka ho mpikambana amin'ny sendika ny fitondrana, saingy tamin'ny ankapobeny dia noheverina fa na maro an'isa aza ny sendikan'ny mpiasam-panjakana, dia vitsy amin'ireto farany no mpikambana amin'izy ireny.

Voararan'ny lalàna ny ny fanavakavahan'ny mpampiasa ireo mpitarika sendika, ireo mpikambana ao amin'ny sendika, sy ny sendika; na izany aza anefa, nanambara ny ministeran'ny Asamanjakana fa ny tahotra ny sazy no manakana ny mpiasa sasany tsy hirotsaka amin'ny sendika. Raha sanatria misy fanenjahana sendika, dia azon'ilay sendika na ny mpikambana ao aminy atao ny mitory ny mpampiasa eny amin'ny fitsarana.

b. Ny zò hivondrona sy hanao fifampiraharahana

Voalazan'ny lalàna fa ny sendika dia manan-jo hanatanteraka ny asany tsy an-kaneritry, ary najain'ny Fitondrana izany zo izany tamin'ny ankapobeny. Voalazan'ny lalàna ihany koa fa ny mpiasa eo amin'ny sehatra tsy miankina dia manan-jo hivondrona ka hanao fifampiraharahana, ary niisa 34 ny fifanarahana ara-kasa nifototra tamin'ny fifampiraharahana. Tsy azon'ny mpiasam-panjakana miandraikitra raharaha iankinan'ny amin'ny firenena atao ny manao fifanarahana miorina amin'ny fifampiraharahana. Ny Fitondrana no mamaritra ny karama ambany indrindra ho an'ny mpiasam-panjakana sady mankato ny tolo-kevity ny sehatra tsy miankina momba ny karama ambany indrindra (zahao Fizarana 6.e.).

Voalaza ao amin'ny Lalàm-panorenana ny zò hitokona, hatrany amin'ireo orinasa afaka haba, ary nampiasain'ny mpiasa io zò io. Na izany aza dia samy manana ny fehezan-dalàna momba ny asa mifehy azy ny mpiasam-panjakana sy ny mpiasa eo amin'ny fitaterana an-dranomasina. Ireo mpiasa hafa miandraikitra raharaha iankinan'ny amin'ny firenena kosa--toy ny mpitsara--dia manan-jo hitokona saingy voafetra ihany izany. Ny lalàna dia mampirisika ny mpiasa hitady vahaolana amin'ny fomba rehetra toy ny fampihavanana sy ny fanelanelanana alohan'ny hirosoana amin'ny fitokonana. Nandritra ny taona nisy fitokonana dimy farafahakeliny.

c. Fandrarana ny asa an-tery

Voararan'ny Fehezan-dalàna mifehy ny asa ny asa an-tery, anisan'izany ny fampiasana zaza tsy ampy taona; na izany aza anefa, nisy ny fotoana tsy nanajan'ny Fitondrana izany fandrarana izany, indrindra mikasika ny asa any anivon'ny fonja. Tamin'ny volana Janoary dia namoaka didy hitsivolana ny Ministeran'ny Fitsarana nilaza fa tsy azo atao intsony ny manery ny voafonja sy ny olona miandry any am-ponja ny ny fitsarana azy hamita asa manokana any amin'ny tompon'andraiki-panjakana, raha tsy hoe misy ny karama ifanarahana amin'ilay voafonja araka ny fepetra voalazan'ny fehezan-dalàna mifehy ny asa. Mbola azo atao ihany anefa ny maniraka ny voafonja hamita asa any amin'ny biraom-panjakana, ary manan-jo handray tambin-karama izy ireo amin'izany, ankoatr'ireo voaheloka hiasa an-terivozona. Araka ny fanadihadiana notontosain'ny Ministeran'ny Atitany tamin'ny taona 2004 dia nampivoitra fa misy manao asa an-tery eo amin'ireo mpitarika posy, ireo mpanao var-madinika ary ny mpianatra asa.

Nisy ny zaza tsy ampy taona nampiasaina an-tery (jereo Fizarana 6.d.).

- d. Fandrarana ny fampiasana zaza tsy ampy taona sy ny taona farafahakeliny handraisana mpiasa

Ny ankamaroan'ny ankizy mpiasa dia miasa any amin'ny sehatry ny fambokena sy fiompiana, n any fitrandrahana harena an-kibon'ny tany ary ny asa an-trano (jereo Fizarana 5). araka any fanambaran'ny Ministeran'ny Asam-panjakana sy ny Asa, dia saika ny 13 isan-jaton'ny zaza any an-drenivohitra sy ny 36 isan-jaton'ny zaza any ambanivohitra, eo anelanelan'ny 10 sy 14

taona, dia manao asa an-tselika, ka any amin'ny fambolena isantokatrano ny ankamaroany. Ankoatr'izay, ny 8 isan-jaton'ny ankisy any an-drenivohitra sy ny 22 isan-jaton'ny ankizy any ambanivohitra, eo anelanelan'ny enina sy sivy taona ihany koa dia nampiasaina. Mazàna ny ankizy any ambanivohitra no mijanona tsy mianatra ka manampy amin'ny asa fiompiana sy fambolena, ny ankizy any an-drenivohitra kosa manao asa an-trano. Eo amin'ny sehatry ny fiompiana sy ny fambolena dia mety ho mbola kely dia kely ny ankizy dia efa manampy amin'ny asa iveloman'ny fianakaviany. Any an-drenivohitra indray dia maro ny ankizy no miasa amin'ny fitaterana entana amin'ny posy, manao varomadinika mandehandeha, na mangataka. Matetika dia sarotra ny zavatra iainana. Araka ny fanombanana'ny Ministeran'ny Asam-panjakana sy ny Asa, dia ankizy miisa maherin'ny 19.000 no miasa any amin'ny toerana fitrandrahana vatosoa any Ilakaka, eo amin'ny sehatra misoratra sy tsy misoratra ara-panjakana. Tamin'ny taona 2003 dia notaterin'ny IPEC fa zaza hatramin'ny 8 taona no efa hita nampiasaina any amin'ny toeram-pitrandrahana vato satria moramora kokoa amin'izy ireo ny miasa any anatin'ny lavaka tery noho ny olon-dehibe. Nisy ihany koa ny ankizy noterena hivaro-tena (jereo Fizarana 5).

Ireo Inspecteur ao anatin'ny ministeran'ny Asam-panjakana no manampy ny Fitondrana hampihatra ireo lalàna mandrara ny fampiasana zaza tsy ampy taona teny anivon'ny sehatra ara-toekarena ara-panjakana; saingy tetsy an-daniny dia nametraka olana lehibe ny fanaraha-maso ny sehatra tsy ara-panjakana, izay mivelatra kokoa.

Nandritra ny taona dia nandray andraikitra ny Fitondrana hiadiana amin'ny fampiasana an-tery ny zaza tsy ampy taona sy ny fanondranana zaza tsy ampy taona an-tsokosoko (zahao Fizarana 5). Nandritra ny taona dia notohizan'ny fitondrana ny ezaka nataony hiadiana amin'ny fanerena ankizy hiasa sy ny fanondranana olona an-tsokosoko (jereo Fizarana 5). Tany amin'ny fiandohan'ny taona, dia natomboky ny fitondrana ny ezaka fampahafantarana ilay "karatra mena", niarahany tamin'ny fanampian'ny BIT. Karatra mena an'arivony mampahafantatra ny voka-dratsiny fampiasana ankizy sy ny fanondranana olona an-tsokosoko no nozaraina tamin'ny tompon'andraiki-tsekoly, mpianatra, sy mponin tsotra. Natonta tamin'ny tenim-paritra Malagasy maromaro ireo karatra mena ireo, mba hanairana ny sain'ny besinimaro momba ny zon'ny ankizy sy ny fiarovana ny zaza tsy ampy taona. Notohizan'ny ministeran'ny Asa ilay lamina nasionaly maharitra 15 taona hiadiana amin'ireo endrika ratsy indrindra isehoan'ny fampiasana zaza tsy ampy taona, ka voatanisa ho sehatra ahiana indrindra ny fivarotan-tena ataon'ny zaza tsy ampy taona, ny asa any amin'ny toerana famakiana vato, ny asa any amin'ny toerana fakana sira, ny asa an-trano, ny asa any amin'ny fitrandrahana vatosoa, ny asa any amin'ny sehatry ny fiompiana sy ny fambolena, sy ny fanjonoana trondro hamidy. Nivory nandritra ny taona ilay filankevi-pirenena ivondronan'ny tompon'andraikitra ambony ao amin'ny Fitondrana, ny solotenan'ny mpamatsy vola, ny fikambanana sivily, sy ny fikambanana ara-pinoana, izay mikendry ny hanairana ny sain'ny besinimaro sy handrindrana ny ezaka fampahalalana manerana ny firenena. Nandritra ny taona dia nanohy nampiantrano ireo niharan'ny fanondranana olona an-tsokosoko sy ny asa an-tery hatrany ireo ivon-toerana najoron'ny Fitondrana tao Antananarivo, Toamasina ary Tolinary. Niara-niasa tamin'ny firenena hafa i Madagasikara tamin'ny fananganana komitim-paritra mpanara-maso izay hanangona vaovao hampiasaina hanadihadiana ireo endrika ratsy indrindra isehoan'ny fampiasana ankizy aty amin'ity faritra ity.

e. Fepetra azo ekena any amin'ny toeram-piasana

Ny Fehezan-dalàna mifehy ny asa sy ireo lalàna fampiharana azy no mamaritra ny fepetra harahina any amin'ny tontolon'ny asa sy ny karama ambany indrindra, ary ny ministeran'ny Asam-panjakana, ny Asa sy ny Lalàna Sosialy no nampihatra izany. Avahan'ny lalàna mazava tsara ny fepetra ho an'ny asa eo amin'ny sehatry ny fambolena sy fiompiana sy ny asa hafa rehetra.

Ny karama farany ambany isam-bolana dia nitentina 27,30\$ (56.713 Ariary) ho an'ny mpiasa ivelan'ny fimpiana sy fambolena ary

27,58\$ (57.520 Ariary) ho an'ny mpiasa eo amin'ny sehatry ny fiompiana sy fambolena. Tsy ampy hiveloman'ny mpiasa sy ny fianakaviany araka ny tokony ho izy anefa ireo, indrindra any an-tanàn-dehibe. Na dia fantatry ny ankamaroan'ny mpiasa aza ny karama farany ambany tokony horaisiny, dia mazàna no tsy arak'io fetra io ny vola noraisin'ny mpiasa. Manjary manaiky karama ambany ny mpiasa noho ny hamaroan'ny tsy an'asa sy ny halalin'ny fahantrana.

Ho an'ny orinasa tsy misahana fiompiana sy fambolena ary mivarodraharaha dia 40 ora isan-kerinandro ny ora fiasana, ary 42 ora sy $\frac{1}{2}$ ho an'ny sehatry ny fiompiana sy fambolena. Voafetran'ny lalàna ho 20 ora isan-kerinandro ihany ny ora azon'ny mpiasa iasana ivelan'ny ora ara-dalàna; na izany aza anefa, nisy tatitra nilaza fa matetika ny mpiasa sasany no nasaina niasa mandra-pahatratra ny tanjona nasaina notratrariny. Nisy ny tatitra navoakan'ny CRS tamin'ny taona 2004, mikasika ny tontolo manodidina ny asa eny anivon'ny orinasa afak'aba, ka voalaza fa 86 isan-jaton'ny mpiasa nanaovana famotorana dia niasa maherin'ny 40 ora isan-kerinandro. Ary indraindray aza dia sady tsy voatana an-tsoratra no tsy nandraisam-bola ireny ora nihoatra ireny.

Ny Fehezan-dalàna mifehy ny asa no mamaritra ny fitsipika sy ny fenitra momba ny fiarovana ny amin'ny mpiasa sy ny fahalavorarian'ny toeram-piasana. Ny CNAPS dia nanao fitsidihana sy namoaka tatitra momba ny zava-misy isaky ny toeram-piasana, ny loza ho an'ny fahasalamana any amin'ny toeram-piasana ary ny loza mpitranga any amin'ny toeram-piasana. Nanana Mpanao Fanadihadiana niisa 77 ny Ministeran'ny Asampanjakana sy ny Asa, saingy ny ankizy sy olon-dehibe mpiasa tao an-drenivohitra ihany no voasahan'izy ireo tam-pahombiazana. Raha nisy nandika lalàna ka tsy nanarina izany ao anatin'ny fotoana voatondro dia mety hiharan'ny sazy voafaritry ny lalàna na hahazo sazy manoloana ny fitondrana. Ny mpiasa dia manan-jo mazava handao toeram-piasana mampidi-doza ka tsy azo roahina amin'ny asany, raha toa ka mampandre mialoha ny mpifehy azy. Mihatra amin'ny mpiasa vahiny sy mpifindra monina ihany koa izany andàlana izany. Nisy ny fisafaoana toeram-piasana niisa 397 tontosa nandritra ny taona, ka anisan'ny sazy nambara taorian'izany ny fampitandremana tsotra sy ny fanerena ny orinasa hitady vahaolana. Tsy nisy toeram-piasana nakatona vokatry ny fitarainana voaray.